

AGIUL

ȘI

POLITICA NOASTRA MONETARA

DE

TEODOR G. NICA

BUCUREȘTI

STABILIMENTUL GRAFIC SOCECU & TECLU

Strada Berzii, 95.

1886.

14415

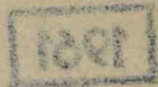
1906

317889

AGIUL

SI

POLITICA NOASTRA MONETARA

DE

TEODOR G. NICA

19329

Donațiunea Maiorescu

BUCUREȘTI

STABILIMENTUL GRAFIC SOCECU & TECLU

Strada Berzii, 96.

1886.

33245

COTA

BUCURESTI

14060

ec 192/05

1956

1961

D

[23.467].

B.C.U. Bucuresti

C19329

AGIUL
ȘI
POLITICA NOASTRĂ MONETARĂ

—)•(—

De cinci ani incoace avem in România un disagio între argint și aur care mereu crește. Această calamitate, care bântue și istovește întreaga noastră economie națională, noi credem că provine din greșita alcătuire a circulațiunii noastre naționale. Credem că sorgintea ei este inflațiunea fără seamă a circulațiunii noastre de argint, prin baterea dela 1879 incoace a unei sume de aproape 50 milioane lei monetă reală de argint de 5 lei, și prin emisiunea unei sume de peste 100 milioane lei bilete ale Băncii naționale, fondate tot numai pe argint; și aceasta, într'o epocă când, printr'un concurs de împrejurări, argintul, ca metal, a suferit o depreciare grabnică și mare cum n'a mai fost alta in toată istoria lui milenară, depreciare care face ca el

să fie recunoscut incapabil de a mai sluji ca măsurător al valorilor și să fie isgonit din circulațiunea statelor fruntașe în cultură și hotăritoare în ale comerțului lumii întregi.

De câte ori însă se ridică vreo voce la noi, în parlament sau prin publicitate, acuzând alcătuirea circulațiunii noastre și propunând mijloace de îndreptare, de atâtea ori îmbunătorii situațiunii ne întâmpină cu aceste două argumente mai ales :

1°. Criza de care suferim nu este monetară. Ea provine numai din balanța noastră comercială, deocamdată nefavorabilă noastră. În măsura cum exportul nostru va sporii iar importul va scădea, în aceeași măsură veți vedea dispărând agiul și ne vom apropia de pari nostru legal între aur și argint;

2°. Știința încă nu și-a rostit ultimul său cuvânt în favorul etalonului unic de aur. Sunt încă și foarte însemnați economiști cari luptă pentru adoptarea dublului etalon în toată lumea, și chiar acolo unde nu există încă.

Restul de argumente ce ni se mai pun împotriva nu le putem lua în serios. Unele sunt nevinovate apologii de camarazi, iar altele trebuie să le considerăm numai ca niște *lapsus linguae* în focul discuției, de consecvențele cărora s'ar speria chiar cei cari le au spus când le ar vedea traduse în realitate, precum de pildă : fericirea în care ar inoțea România când toată circulațiunea noastră internă ar consta numai din bilete de bancă, sau prosperitatea la care ar putea ajunge indu-

stria noastră născândă cu ajutorul și prin protecțiunea unui agio exorbitant.

Discutăm numai argumentele serioase.

Primul : *Criza de care ne plângem provine din balanța comercială.* Circulațiunea noastră națională este nu se poate mai bine alcătuită, dar importăm mai mult decât exportăm : de aici agio. Cu cât se va îndrepta balanța, cu atât el va dispărea.

Așa să fie oare? Noi credem și susținem că balanța comercială oricât de nefavorabilă ar fi, ea de sine și prin sine nu poate produce agio.

Să ne inchipuim că în România am avea etalonul unic de aur, adică bani reali numai de aur. Care ar putea fi efectul unei balanțe nefavorabile? Dacă importul nostru ar covârși exportul, saldul nostru pasiv ar trebui să-l achităm negreșit cu numerar. Am lua o parte din stocul nostru de aur, aflător în circulație, și am achita saldul. Urmarea ar fi că o bună parte din banii noștri de aur ar ieși din țară. Banii rămași în țară ar deveni mai rari și prin urmare mai scumpi. Consecuența ar fi că toate celelalte mărfuri ce le schimbăm cu bani ar trebui să devină mai ieftine ca mai înainte, ar suferi o scădere în prețul lor, fiind rămași bani mai puțini în țară.

Din această contracțiune a banilor ar urma în mod natural ca exportul nostru iarăș să se sporească și importul să scază, căci, fiind toate prețurile la noi scăzute, străinătatea ar găsi grăne, vite, lână etc. mai ieftine la noi, și importatorii, ne mai găsind la noi prețuri

convenabile pentru manufacturile lor, ar ocoli piața noastră pentru moment. În curând s'ar restabili iarăși balanța. Tocmai acesta este marele rău ce pricinuește o circulațiune falsă, că ea permite a se ascunde adevărata stare de sărăcire și dă loc la amăgitoarea iluzie a unei abundențe de bani, care nu este întemeiată pe o bogată producțiune, și împedică astfel grabnica însănătoșire a economiei naționale prin producțiune sporită.

Aceleași efecte care le ar avea balanța când circulația noastră ar fi exclusiv de aur, aceleași și numai aceleași le-ar putea avea și în cazul când circulația noastră ar fi compusă din două metale egal îndreptățite și într'un raport bunioară de $1 : 15\frac{1}{2}$ unul față cu altul, când însă — aici vine un „însă“ — aceleași metale ambele s'ar bucura de aceeași egală indrituire și în același raport *in toate țările cu care noi neleguțăm*, cărora noi le vindem produsele noastre și dela care cum-părăm spre a îndestula trebuințele noastre. Și în acest cas, la refuirea socotelelor, noi am plăti saldul nostru pasiv cu din stocul de bani ai noștri — de astădată de aur și de argint. Am da în toate plățile $15\frac{1}{2}$ dramuri de argint drept un dram de aur și vice-versa, și ne-am libera astfel de obligațiunile noastre.

Nici în acest cas dară agiul n'ar avea de unde să nască. Căci agiul nu însemnează o lipsă de bani, o rărire a lor, ci însemnează că între două feluri de bani de care ne slujim într'o țară, egali la nominal, unii sunt mai buni și alții mai răi în aprecierea pieții. Tre-

buește să dăm pentru acelaș obiect mai mulți bani de un fel și mai puțini de celălalt fel. Poate să fie volumul banilor, adică suma lor totală în țară, chiar foarte mare, și totuș să existe agio între monete și uneori chiar se naște agiul tocmai pentru că s'au sporit banii — însă cu de cei răi.

Agiul este o boală specială a circulațiunii și nu a producțiunii unei țări. — Oriunde se ivește agio, putem conchide cu siguranță că circulația acelei țări are un cusur, că mijlocește o greșală la alcătuirea ei.

Atât de adevărat este aceasta, încât ar ajunge să cităm numai două exemple recente.

Germania a avut pentru anii 1874 și 1875 o balanță comercială destul de nefavorabilă. După unele aprecieri importul a covârșit cu 45% exportul.¹⁾ S'a mai adăogat încă și o scurgere în 1885 de aur spre Belgia prin speculațiune cifrând cu sute de milioane. Mai erau încă și taleri depreciati în circulație în valoare de peste 300 milioane mărci, — și totuș, circulația germană în totalul ei fiind bine alcătuită și instituțiunile financiare imperiale conduse cu înțelepciune, agio nu s'a ivit în Germania.

Din potrivă, Olanda a avut pentru 1875, ca și pentru o seamă de ani mai înainte și în urmă, o balanță totdeauna favorabilă, fiind însă circulația ei națională neconformă cu situația, i-au făcut amară bogăția ce i-o aducea balanța.

¹⁾ Vezi Ludwig Bamberger — «Reichsgold», Leipzig 1876 — pag. 4 și 134.

Dar spre a depărta ultima indoială că agiul in-
deosebi la noi și-ar avea isvorul său numai din ba-
lanța comercială, ne vom încerca a dovedi că balanța
noastră comercială în jumătatea din urmă a anului
acestui 1885, stă pentru noi mai favorabil de cum
era la epoca corespunzătoare a anului premergător
1884, — și totuș agiul notează în anul acesta 12, 15
și 17 %, pe când la epoca corespunzătoare a anului
premergător notă 6, 8 și 10 %.

Cât privește *exportul* nostru, găsim în Revista d-lui
P. S. Aurelian „Economia națională“ din 4 Noembrie
a. c. următoarele date din sorginte oficială :

„... Ingrijaji ca toată lumea care dorește înflorirea noas-
tră comercială, am căutat a ne da seama despre cum a mers
exportul nostru de cereale și vite dela începutul anului și până
la 1 Octombrie, comparat cu comerțul din întreg anul trecut.
Iată ce am putut culege :

Exportul cerealelor și vitelor ¹⁾

	1885 (nove luni)	1884 (întreg)
Grâu.	297,458,329	265,908,386
Secară.	60,969,317	79,738,470
Porumb.	554,607,424	571,776,315
Orz.	129,464,469	116,983,651
Ovăz.	36,013,819	14,618,060
Meiu.	14,618,060	23,736,499
Hrișcă.	330,227	266,273
Semințe uleicase.	30,888,269	17,229,996
Boi și bivoli. . . .	6,951	2,040

¹⁾ «Pentru cereale cifrele exprimă cătăjimea în kilograme, iar
pentru vite numărul capetelor.»

„Din cifrele de mai sus rezultă dar că in cele d'intăi 9 luni din 1885 s'a exportat mai mult grâu, orz, ovéz, hrișcă și semințe uleioase decât in intregul an 1884; că s'a exportat in-doit și jumătate mai mult ovéz decât in 1884, aproape in-doit mai multe semințe uleioase. Ținând seama că dela 1 Octom-vrie mai sunt trei luni, este incontestabil că exportul de ce-reale din anul acesta va fi superior celui din anul trecut.

„Cu privire la exportul vitelor, reiese că in cele d'intăi 9 luni ale lui 1885 s'a exportat mai mult decât intreit in ra-port cu ce s'a exportat in anul 1884.

„Se poate obiectă că anul 1884 n'a fost dintre cei mai priincioși pentru export; să vedem ce răspund cifrele, și pen-tru aceasta să dăm comparativ cătățimea de cereale și vite ex-portate dela 1880 până la 1885, insă pentru anul curent numai pe cele d'intăi 9 luni:

Exportul cerealelor in tone pe anii :

	1880	1881	1882	1883	1884	1885
Grâu	399,697	203,006	400,035	401,572	265,908	297,458
Secară	63,706	32,500	78,111	71,166	79,738	60,969
Porumb	393,373	844,359	636,831	606,128	571,776	554,607
Orz	217,237	223,330	413,665	241,129	116,983	129,466
Ovéz	21,285	17,488	19,178	16,743	14,618	36,013
Meiu	20,603	26,192	27,175	19,835	23,736	14,618
Hrișcă	504	645	444	466	266	330
Sem. uleioase .	10,348	28,380	29,997	13,190	17,229	30,888
Boiși bivoli (cap.)	18,863	18,811	1,433	2,156	2,040	6,951

„Incepând cu grăul, constatăm că aceea ce s'a exportat in cele d'intăi 9 luni ale lui 1885, este superior exportului din intregii ani 1881 și 1884; și ținind seamă de cele trei luni ce a mai rămas din anul curent este foarte probabil că se va ex-porta atât grâu in anul acesta ca in anii 1880, 1882 și 1883,

poate și mai mult¹⁾). Așadar exportul de grâu din 1885 nu va fi deloc inferior celor din urmă cinci ani.

„Secară s'a exportat în cele 9 luni din anul curent mai mult decât în anii 1880, 1881, și până la capătul anului negreșit că va covârși ceilalți ani.

„Porumb am exportat în 9 luni mai mult decât în întregul an 1880, și avem temeiul a crede că până la sfârșitul anului vom exporta negreșit atât cât în anii 1882 și 1883, și poate mai mult.

„Orz am exportat mai puțin în cele 9 luni decât în anii ceilalți afară de 1884; însă până la sfârșitul anului nu este îndoielă că se va mai exporta câtățimi însemnate, așa că, dacă nu vom întrece anii 1880, 1881 și 1883, ne vom apropia de dănșii. În tot cazul, până la 1 Octombrie am exportat mai mult decât în întregul an 1884.

„Ovăz am exportat în 9 luni cu mult mai mult decât în întregii ani 1880 încoace.

„Meiu am exportat mai puțin; vom exporta însă cât în 1883.

„În fine, semințe uleioase am exportat în cele 9 luni mai mult decât în fiecare din anii trecuți, începând cu 1880.

„Fără a exagera dar, putem zice că exportul de cereale este indestul de mulțumitor în comparațiune cu cei cinci ani din urmă. Cu aceasta nu înțelegem că exportul din anul acesta este dintre cele mai însemnate; însă nu admitem ca să se condamne 1885 ca un an dintre cei mai răi pentru comerțul nostru de exportățiune.

.....
 „Să trecem la exportul de vite. În comparațiune cu exportul din anii 1880 și 1881, când am vândut aproape 19,000 capete într'un an, negreșit că am exportat mai puțin în cele d'întăi nouă luni din 1885, deoarece am vândut numai 7000 ca-

¹⁾ Și în adevăr, din cauza războiului de dincolo de Dunăre, fiind oprit exportul cerealelor de acolo, noi, singur noi am continuat de a exporta, ajutați de o recoltă relativ destul de bună.

pete, adică cu 12,000 mai puțin. Nu se poate însă contesta o ameliorațiune foarte simțitoare în anul acesta comparat cu anii 1882, 1883 și 1884.

Cât privește acum *importul* nostru, noi credem că acesta cel puțin nu s'a sporit, dacă nu s'a micșorat față cu cel din 1884.

Ne basăm deasemenea pe date oficiale.

În „Expunerea situațiunii tezaurului public“ pe ziua de 30 Septembrie a. c., prezentată Corpurilor legiuitoare de către d. ministru de finanțe găsim la pagina 8 că vămile au produs în anul bugetar 1883/4 în total 20,076,362 lei, iar din import singur s'a încasat 17,713,972 lei, restul din export, plumbuire și altele.

În anul 1884/5 totalul încasărilor este 15,239,272 lei, din care importul cu 13,326,721 lei.

În „Expunerea de motive“ a proiectului de buget pentru anul 1886/7 prezentată de acelaș ministru, găsim la pag. 7 că ministerul evaluează venitul total din vămi pentru anul viitor la 16 milioane, basându-se pe faptul că „*în cele d'întâi 7 luni ale anului curent bugetar*“ — adică dela 1 Aprilie 1885 până la 30 Octombrie 1885 — *perceperile din vămi au dat suma de lei 10,341,350 în total*,“ în această sumă cuprinzându-se deasemenea veniturile din export și accesorii.

De aci chiar ar rezulta că importul nostru în anul civil curgător n'a fost mai mare decât în anul premergător.

Nemulțumiți însă pe această socoteală numai aproximativă, și având positive informațiuni dela firme

de import de prima ordine, că în anul acesta importul s'a redus simțitor, am căutat să ne procurăm cifrele exacte ale încasărilor vamali din acest an pe timpul dela 1 Aprilie și până la finele lui Octomvrie, când navigația se închide, precum și paralel, lună cu lună, încasările din 1884, spre a se putea astfel compara ambii ani în aceleași luni.

Iată acum și tabloul încasărilor ¹⁾:

Perceperi efectuate

	1883 :		1884 :	
	Lei	Bani	Lei	Bani
Aprilie	1,273,977	64	1,522,935	77
Maiu	1,335,885	90	1,628,556	20
Iunie	1,281,269	38	1,377,881	82
Iulie	1,317,643	12	1,156,191	70
August	1,497,214	31	1,404,908	64
Septemvrie . .	1,605,441	75	1,538,948	58
Octomvrie . .	1,960,745	88	1,727,468	95
Total .	10,272,177	98	10,356,891	66

Din acest tablou rezultă convingător pentru oricine că încasările asupra importului nostru în câteși șapte luni ale anului curent n'a fost mai mare decât importul în cele șapte luni corespunzătoare ale anului 1884.

Dacă vom mai ține seamă de ameliorarea serviciului nostru vamal din an în an, ajungem la con-

¹⁾ Datorim aceste notițe amabilității d-lui Director general al Vămirilor.

vicțiunea că in anul acesta importul nostru a rămas cel puțin staționar, dacă n'a scăzut față cu anul 1884.

Dacă dară exportul, după tabelele publicate de d. P. S. Aurelian, a crescut in acest an, iar importul, după datele de mai sus, *nu*, — atunci balanța s'a inclinat în favoarea noastră, și dacă agiul derivă numai din balanță atunci el ar fi trebuit să scază.

Agiul însă dinpotrivă notează mai urcat in acest an decât in lunele corespunzătoare ale anului 1884.

Să punem alături, după *Monitorul Oficial*, fiecare lună tot cu incepere dela 1 Aprilie in amândoi anii ¹⁾:

A G I O S E N O T E A Z Ă

1884 :				1885 :			
La	31 Martie	3. 25.	—	La	1 Aprilie	15. 60.	
"	16 Aprilie	3. 45.	—	"	16 "	15. 60.	
"	2 Maiu	3. 80.	—	"	30 "	13. —.	
"	15 "	3. 45.	—	"	15 Maiu	11. —.	
"	1 Iunie	4. 35.	—	"	31 "	10. 25.	
"	15 "	5. 10.	—	"	13 Iunie	10. 15.	
"	2 Iulie	5. 50.	—	"	1 Iulie	—.	
"	16 "	5. 30.	—	"	16 "	11. 35.	
"	1 August	5. 40.	—	"	31 "	10. 95.	
"	16 "	5. 80.	—	"	16 August	11. 10.	
"	1 Septemv.	6. 10.	—	"	2 Septemv.	11. 55.	
"	15 "	6. 20.	—	"	16 "	12. 25.	
"	1 Octomv.	6. 15.	—	"	1 Octomv.	12. 90.	
"	15 "	6. 40.	—	"	16 "	13. —.	
"	1 Noemv.	8. 65.	—	"	2 Noemv.	15. 90.	
"	15 "	10. 20.	—	"	15 "	17. 25.	
"	1 Decemv.	12. —.	—	"	5 Decemv.	17. 50.	

Conclusiunea se impune de sine.

¹⁾ Cota oficială a Bursei București.

Terminăm dară cu primul argument. — *Agiul nostru nu provine din balanță comercială.* Argumentul este neexact, și speranța că numai prin îndreptarea balanței vom scăpa de această plagă este o iluziune amăgitoare. — Causele agiului sunt altundeva.

Neapărat însă că o țară cu circulațiune degradată, dacă mai are încă și o balanță nefavorabilă, această împrejurare îi va agrava încă și mai mult situațiunea, precum la un individ, atins de ftizie, dacă mai contractează și o boală de stomach pe deasupra, atunci ftizia va deveni galopantă. Dar balanța comercială oricât de pasivă, o repetăm încă odată, de sine și primordial nu produce agio dacă de altminterlea circulațiunea este sănătoasă și bine apărută de instituțiunile financiare ale țării.

Să trecem acum la al doilea argument pus împotriva-ne.

Știința încă n'a spus ultimul său cuvânt în favorul etalonului de aur. Sunt însemnați economiști cari susțin că dublul etalon trebuie să fie adoptat de toată lumea.

Apoi oare aici este cestiunea? Noi afirmăm, și vom dovedi mai la vale, că guvernele statelor care stau astăzi în fruntea civilizațiunii, a acelor care sunt hotăritoare în privirea comerțiului lumii întregi, au adoptat deja în formă sau de fapt etalonul unic de aur, și că la această pornire generală în timpul nostru se raliază și din ce în ce mai multe dintre statele de a

doia mână, că numai cine nu poate nu urmează curen-
tului general, precum sunt țările podmolite în hârtie-
monetă, ca Austria și Rusia.

Noi invocăm legi lucrătoare, convențiuni și pro-
tocoale internaționale, decrete și statute ale marilor
institute financiare, care regulează circulațiunea uni-
versului și determină alcătuirea ei, — iar protivnicii
noștri ne răspund cu păreri isolate ale unor învățați,
de cari guvernele lor însă n'au ascultat.

Știți cum seamănă acest fel de răspuns? El sea-
mănă cu răspunsul care ni s'ar da, când asupra unei
cereri ce am face de arme, tunuri și munițiuni în ve-
derea unei conflagrațiuni la hotarele țării, ni s'ar răs-
punde: Stați pe loc, nu vă grăbiți cu asemenea cereri,
căci sunt încă mari învățați cari condamnă războiul
în principiu; există chiar și o ligă universală a păcii:
războiul va fi odată desființat dintre popoare.

Dar până atuncea ce ne facem noi? — Ce facem
noi în acest general *struggle for gold*, această goană
după aur din partea tuturor statelor, pe care princi-
pele Bismark a asemănat-o cu întinderea unei plapome
de toți în toate părțile căutând fiecare ca să nu ră-
mână cu totul desvilit?

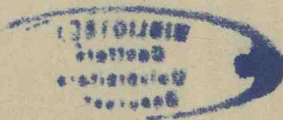
La *aceasta* nu ne răspund bimetalisții noștri,
— dacă bimetalisți sunt. — Ei fug de cestiune așa pre-
cum o punem noi, și așa precum a pus-o un concurs
întreg de împrejurări. Răspund la altceva ce nici noi
n'am tăgăduit. Știm și noi și recunoaștem că sunt
economisți prea însemnați cari susțin că argintul ar

când, precum bunioară putem rectifica metrul după meridian.

Un asemenea metru al valorilor nu-l vom putea găsi și mai puțin vom putea să inventăm un reprezentant material al lui, din cauză că valoarea există și viețuiește numai în *intelectul omenesc*, iar nu în lumea fizică.

În stăruința totuși de a găsi în lumea materială cel puțin un obiect de comparație cât mai statornic în valoarea lui din schimburi, spre a putea compara cu el celelalte valori mai mult schimbătoare, omenirea, începând cu piei, juncani, etc., a căror întrebuintare și prin urmare valoare usuală și de schimb erau mai generale și mai statornice între oameni, au ajuns cu timpul la metale, cupru, bronz, și în urmă la argint și la aur, la care s'a oprit în zilele noastre. S'a constatat adică în cursul secolilor că aceste metale, numite de aceea *precioase*, au păstrat mai mult decât oricare altă marfă, produs al pământului sau al omului, valoarea lor în schimburile dintre oameni. S'a mai observat încă că ele permit, mai mult decât oricare altă marfă, a fi transportate și păstrate cu înlesnire orișunde și timp îndelungat, fără a suferi alterare, permit a fi împărțite în părțile cu mare precizie și a fi iarăși împreunate cu ușurință, că în fine și mai presus de toate ele însușesc calitatea de a fi unica marfă totdeauna căutată și primită în cel mai larg cerc de oameni, astăzi pe întreaga suprafață a pământului, cum nu mai este alta.

Pentru aceste deosebite însușiri proprii ale lor,

aceste două metale servesc de secole ca obiect de comparație pentru valoarea celorlalte mărfuri ce zilnic schimbăm unele pe altele în virtutea divisiunii muncii noastre. Alor valoare de schimb fiind mai statornică, ne servim de ele drept *măsurători* spre a determina valoarea celorlalte bunuri.

S'a mai înlesnit încă această funcțiune importantă a metalelor precioase prin intervențiunea Statului. Statul, această supremă expresiune a unui cerc de oameni conviețuitori, s'a însărcinat pentru celeritatea comerțului a bate aceste metale în formă de *monetă*. Aceasta însemnează că Statul cu a lui autoritate garantează că fiecare bucățică de metal investită cu timbrul lui este cântărită exact și conține atâta metal precis curat cât dictează legea de toți cunoscută, care a presidat la baterea ei. Prin aceasta primitorul și dătătorul monetei sunt dispensați de ostenețele și de greutatețile împreunate cu verificarea fiecărei monete cu privire la curățenia (titlu) și la greutatea ei. Învederat că prin această garanție intervenientă a Statului celeritatea și siguranța în transacțiuni se sporește într'un mod însemnat.

Dar atât și nimic mai mult. Aici se mărginește rolul bine înțeles al Statului față cu banul. Până aici numai ajunge puterea lui. Precum Statul timbrează banița și chilogramul, neadăogând la capacitatea și greutatea lor, ci garantând numai deplina lor conformitate cu legea de măsuri, deasemenea și la moneda bună timbrul Statului nu poate adăoga sau scădea la

valoarea ei intrinsecă al cărui purtător este metalul din care a fost bătută.

Elementele esențiale dară care constituiesc noțiunea adevărată a banului sunt: 1° Valoarea intrinsecă, bazată pe valoarea de schimb a metalului curat ce conține; 2° Investirea banului cu autoritatea Statului, carele îi garantează greutatea și titlul curat, primind moneta el însuș în plățile sale și pedepsind pe contrafăcătorii timbrului său, falsificatorii și degradatorii monetei sale.

Lipsind unul din aceste două elemente numai avem noțiunea ban, avem *un jumătate-ban, un ne-ban, un ban fals, un ban cu curs forțat sau o bucată de metal brut.*

Astfel, prin firea sa banul aparține la două domnii deosebite una de alta: prin metalul din care e confecționat, el aparține *lumii întregi*, este o marfă universală și urmează legilor economice universale, care determină valoarea lui de schimb; prin baterea sa în formă de monedă, banul cade sub puterea Statului aceleia care i-a dat *cursul*, urmează soarta politică a lui și este supus la procesele economice ce se petrec în țara unde s'a indigenat.

Din nefericire, această atârnare a banului de doi stăpâni deosebiți unul de altul și deopotrivă suverani, având amândoi putere hotăritoare asupra lui, s'a ignorat prea adeseaori. Istoria circulațiunii am putea zice că este mai ales o istorie a încercărilor de impietare ce neconținut au făcut Statele și stătuțelele asupra autonomiei metalului ce ține de domeniul universului. Revanșele metalului însă n'au lipsit niciodată și

au fost crâncene. Cu drept cuvânt zice Macauley că „este indoelnic dacă regi răi, miniștri răi, parlamente rele și judecători răi au pricinuit într'un pătrar de secol Angliei atâta rău cât i-au făcut Krons și Shillingii răi într'un an.“¹⁾

S'ar părea infine că după nenumăratele miserii, după desastrese prin care au trecut țările Europei mai ales în evul-mediu, să fie astăzi un adevăr căștigat destul de scump și recunoscut infine, că valoarea intrinsecă a monetei, forța ei liberatoare și achisitoare, se determină în ultima instanță de *comerțul universal*; că aceasta nu i se poate decreta volnicește de Stat, oricât de puternic ar fi el dealtmintrelea și oricât de largi ar fi hotarele sale; că Statul cu dela sine putere nu poate crea bani din orice ar voi, și că este o eroare de a crede că chiar pentru o mică parte, el ar putea spori valoarea banilor săi cu oarecare trăinicie fără de a aduce jignire tutulor gospodăriilor supușilor săi. Și totuș sub diferite forme, iarăș și iarăș se păcătuiește contra acestei legi economice atât de adevărate și atât de ușor de înțeles.

Cu toții zimbim astăzi când cetim ce scrie Ivan Possoșkoff, contimporanul devotat al lui Petru-cel-Mare: „Străinii fac socoteala banilor lor după raportul metalului curat ce cuprind ei și nu pe baza absolutei puteri a monarhului care i-a făcut. Noi însă venerăm pe Țar ca însuș pe Dumnezeu și ne supunem intru

¹⁾ W. Roscher, «Nationalökonomik des Handels und Gewerfleisses» — Stuttgart 1881 — pag. 229.

toate voinței lui. Noi nu ne uităm la greutatea monetelor noastre, ci la inscripția pe care o poartă ele. Ceea ce noi stimăm nu este arama din care sunt făcute, ci numele Impăratului nostru, pe care-l vedem imprimat.“¹⁾

Ridem de naivitatea bietului Possoșkoff, și totuși aceeași eroare o comitem și noi atunci când batem monetă națională *reală de argint* de 5 lei decretându-i o valoare cu aproape 20 % mai mare de cum este prețul acelor 25 grame argint pe piața universului.

Ce facem oare printr'aceasta alta decât că ignorăm acel inexorabil adevăr, care n'ar mai fi permis astăzi a-l ignora, că banul, dacă este să fie un măsurător al valorii, în țară chiar trebuie să reprezinte prin metalul din care e bătut acea valoare care i-o indică inscripțiunea ce poartă. Uităm că inscripțiunea are însemnătate și putere numai până la graniță; că acolo banul nostru este supus la o carantină aspră, este desbrăcat de toate podoabele sale, de toată simpatia de care se bucura la noi precum și de toată sila care-i garanta cursul. Dincolo nu mai are nici mai multă nici mai puțină putere decât aceea a oricărei alte bucățele de metal precious brut, cu atâta greutate adevărată cât și el conține, și reprezintă numai atâta valoare cât i se hotărăște după prețul metalului în acel moment de piața

¹⁾ Emile de Laveleye — «Wesen des Geldes» în «Schriften des Deutschen Vereins für internationale Doppelwährung» — Berlin 1883 — Fasc. 9, pag. 25.

universală. Uităm că puterea aceasta a universului asupra banilor noștri este așa de mare, încât ea trece chiar peste străjile și pichetele noastre dela hotar și își revendică dreptul său întreg chiar înăuntrul țării noastre. Ea hotărăște, prin arbitraj și cambio, valoarea banilor noștri chiar la noi, și, dacă avem în circulație o specie de monedă cu curs legal exagerat, atunci pe cealaltă specie de monedă cu valoare adevărată o ia, o pune în tigiăușe și o topește, nevoind să ne-o lase să fie insultată de noi.

Pecătuiesc contra acestei legi și așa numitele „Uniuni monetare“ intru cât ele sunt mărginite la un număr de State numai, și de aceea roadele lor n'au fost cele așteptate. S'a crezut adică că ce nu poate un singur Stat ar fi putând mai multe împreună. S'au crezut că printr'un protocol semnat de mai multe State s'ar putea scoate măcar pentru o seamă de ani, dacă nu pentru vecii vecilor, aurul și argintul în raportul lor de valoare unul față cu celălalt de sub imperiul pieței universale și al fluctuațiilor ei. S'a încheiat buni-oară, sunt acum tocmai 20 ani, la Decembrie 1865, așa numita „Uniune latină“ între Franța, Belgia, Italia, Elveția și în urmă Grecia, hotărînd că un kilogram aur trebuie să valoreze tocmai atîta cât $15\frac{1}{2}$ kilograme argint și vice-versa. Evenimentele și fluctuațiunea metalelor în piața universală însă — căci lumea este mai mare decît întinderea Uniunii — au făcut ca socoteala de acasă să nu se mai potrivească cu cea din piață, și astăzi, când scriem aceste rînduri, in-

vrăjbirea acerbă ce există între părtașii ligei asupra așa numitei clause de lichidare, este formula sub care fiecare Stat din cele aliate stăruiește a se scăpa cât mai cu bine din urmările greșelei comise acum 20 de ani. Vom expune mai la vale, la locul său, istoria acestei lupte între frați.

Evident că pe câtă vreme nu se vor uni *toate Statele* mari și mici din toată lumea, sau marea lor majoritate, spre a fixa cu toatele împreună un raport de valoare — chiar fictiv fie — între ambele metale, pe atâta vreme un stat, două și nouă, care admit dublul etalon, se slujesc de un cot în măsurarea valorilor carele este expus de amândouă capetele sale la lungire și la scurtare, și nu stă în puterea lor de a oprî ca scurtarea sau lungirea să o hotărască alții, adică lumea toată.

Resumăm și zicem : metalul din care se bat monetele reale într'o țară, și aceasta numim *etalonul* ei, este supus fluctuațiunilor pieței universale. Singură aceasta determină în definitiv valoarea de schimb a oricărui ban. Statul el însuș nu poate să adoage nimic la valoarea intrinsecă a banului sên, și numai acel stat are bani buni care-i bate din metalul apreciat cel mai bun în piața universală. Banul din metal depreciat poate să fie impus cu forța ¹⁾ locuitorilor unei țeri, dar acel ban nu mai este ban adevărat, ci în cazul cel mai bun un ban *fiduciar*, bazat în tot sau în parte pe puterea și încrederea ce o are Statul care i-a dat curs, în-

¹⁾ Dr. H. Kleser — Geld un Währung — Berlin 1881 pag. 28.

tocmai ca și moneda divisionară, ca bilionul, sau ca moneda fiduciară de hârtie. — „*Adevăratul ban trebuie să fie de așa natură încât, abstracțiune făcând de tiparul lui exterior (ăușereș Gepräge), și fără intervențiunea autorității publice, să servească primitorului ca metal spre desăvârșită acoperire a creanței sale.*“¹⁾

Aceasta fiind adevărata teorie a banilor, vom încerca a dovedi acum că argintul a devenit astăzi un metal nedestoinic a mai servi ca materie din care să se mai poată bate bani cu acea valoare intrinsecă care o avea mai nainte. Și dacă s'ar mai putea încă admite argintul ca etalon, aceasta ar fi cu puțință numai în raportul comercial ce există astăzi pe piața universală între ambele metale, într'un raport cu mult mai scăzut față cu aurul (poate 1 : 20), și aceasta încă ar prezenta mari inconveniente.

III.

„Cestiunea valutei este o cestiune *internațională* și nu curat națională adică locală“, — zice d. O. Haupt, unul din bimetalistii de frunte, — „și ideea că o țară s'ar putea emancipa de curentul general domnitor, și ar putea să meargă calea sa proprie, trebuie, cum stau lucrurile

¹⁾ L. Bamberger, «Die Schicksale des lateinischen Münzbundes» — Berlin 1885, pag. 29.

astăzi, să fie abandonată odată pentru totdeauna.“¹⁾

Acest caracter internațional al cestiunii monetare au fost ignorat de noi Români; contra lui am greșit când am umflat circulațiunea noastră de argint peste măsură, neținând seamă de ce se petrecea în cealaltă lume, de enorma depreciare a argintului. Necunoștința poate fi explicată până la un punct cu zorul lucrărilor multiple ce s’au cerut la renașterea noastră politică și la reorganizarea Statului nostru pe baze moderne. Dar nu mai puțină vină avem și vina trebuiește s’o plătim acum în formă de agio cu întregul lui cortegiu de neajunsuri.

Și totuș ar fi fost cu putință să ne ferim de această greșală învățând din pășaniile altora. Un exemplu instructiv erau experiențele făcute de Statele-Unite ale Americii de Nord în jumătatea d’întâi a secolului acestuia.

La 1792 Statele-Unite americane au înființat cu entusiasm o monetărie națională și au început a bate liber dollari de aur și dollari de argint admitând o relațiune între ambele metale de 1 : 15 — deși acest raport nu corespundea pe deplin valorii lor din piața de pe atunci. Cățiva ani în urmă, la 1803 (Germinal XI) Franța adoptă o relațiune mai corespunzătoare cu piața 1 : 15¹/₂. — Relațiunea americană fixează uncia de argint cu 62⁷/₈ pence, pe când Franța o fixează 60⁷/₈ pence. Cu toată neperfecțiunea relațiilor comerciale pe

¹⁾ Währungs-Politik und Münzstatistik — Ottomar Haupt — Berlin 1884 (datat din Paris 28 Maiu 1884), pag. 161.

acea vreme, cu toată distanța între ambele țări, imediat încep a se simți jenă și conturbări în circulația Statelor-Unite americane. Cu cât navigația se dezvoltă cu atâta dollarii de aur încep a se rări în Statele-Unite și din ce în ce se prezintă mai mult argint la monetărie cerând să fie bătut monetă. Speculațiunea a găsit profitabil a trimite bucăți de 5 franci franceze la New-York spre a-i preface acolo în dollari de argint cu profit de circa 3 pence de bucată, schimbându-i imediat pe loc în dollari de aur. Cam târzior au observat Americanii greșala comisă, și voind a-și răsbuna au comis o altă greșală. La 1834 au fixat raportul 1: 16. În Franția rămăsese 1: 15¹/₂. Indată speculațiunea își începe jocul său în sens contrar, și plutește după curentul vântului acum opus. Încep acum dollari de argint să plece la Europa. O serie întregă de măsuri popritoare au trebuit să fie luate de Statele-Unite și succesul lor n'a fost prea mare. Așa: deteriorarea monetei divisionare de argint care mai înainte și dela început avea titlu egal cu moneda unitară de argint, iar la 1853 s'a scăzut cu 8¹/₂% din titlu fin; apoi scăderea pusterii de legal-tender a monetei divisionare numai până la 5 dollari, spre a ține astfel dolarul unitar de argint în circulația internă. ¹⁾ Răsboiul civil cu urmările lui financiare și cu banii de hârtie incheie acest capitol instructiv al istoriei monetare americane.

Am ales anume acest exemplu din timpul înainte

¹⁾ O. Hanpt. — Währungs-Politik cit, pag. 153.

de enorma depreciare a argintului, care incepe dela 1870 incoace, precum și înainte de inființarea „Uniunii latine“ (1865), spre a învedera cum circulațiunea unei țări este iniriută și cum ea poate fi chiar sdruncinată prin fapte ce se petrec într'o altă țară chiar depărtată, cu privire la alcătuirea circulațiunii,—atât de *internațională* de firea ei este cestiunea circulațiunii și atât de mare băgare de seamă și atât de largi priviri se cer la alcătuirea circulației unui stat. Avem în acest exemplu două țări, ambele cu circulație metalică, niciuna cu bani de hârtie, ambele cu dublu etalon,—și numai din cauză că raportul între ambele metale se deosebește, relativ puțin, fără a mijloci nicio altă împrejurare, imediat vedem că se stabilește un puternic drenagiu, și o țară sustrage celeilalte banul apreciat mai bun pentru moment, odată pe cel de aur și altă dată pe cel de argint, — atât de absolut adevărată este legea formulată de Thomas Gresham, întemeitorul Bursei din Londra, că „moneda rea gonește pe cea bună din țară“. ¹⁾

În baza acestui drenagiu, ce vecinic există între toate Statele din lume, și din România aurul s'a scurs și s'a dus afară îndată ce am creat o circulațiune reală de argint greșită și care s'a întreit încă cu bilete.

Spre a învedera acest lucru, datori suntem a arăta

¹⁾ Dr. Hans Kleser «Währungs und Wirtschaftspolitik — Köln. 1885 — pag. 50.

cum argintul, ca metal, atunci când începem baterea monetei noastre reale de 5 lei, era pe piață mai depreciat decât raportul admis de legea noastră monetară. Dovedind aceasta, ușor se va înțelege procesul de sleire a aurului din țară. Să nu vorbim deocamdată de operațiunile speculatorilor. Să vedem numai cum chiar fiscul funcționează ca pompă spre acest finit', icoana fiind mai ușor de cuprins. Indată ce s'a scos monete reale de argint in circulațiunea din România și biletele de bancă așa precum s'au emis ele, și dacă argintul, ca metal, este cât de puțin inferior in valoare, atunci toate casieriile statului nu vor mai primi in plăți decât numai argint și bilete. Dar Statul nostru fiind dator, și mult dator in străinătate, trebuie să servească anuitățile sale in monetă de aur. El trimite milioane de aur in fiecare an afară, care nu se mai întorc, care intră in consumația străină sau se capitalizează acolo in alte titluri de stat și imprumuturi.

Ce se întâmplă in țară? Argintul nostru și biletele nu se primesc pe nominalul lor in alte țări. Statul, fiscul nostru, devine însuși cel mai mare căutător de aur, trebuie să *cumpere* aurul pentru anuitățile sale cu bilete și cu argintul său primite dela contribuabilii și arendașii săi. Astfel el însuși pompează aurul din piață făcând loc din ce in ce mai larg, monetei inferioare, și încep creditele deagio in bugetul său.

Să vedem însă acuma din care cauze argintul ca metal este astăzi atât de depreciat, depreciare de care

nu s'a ținut din nenorocire seamă la noi când am început baterea monetei reale de 5 lei și când s'a fundat Banca națională.

Deși pentru scopul nostru ar fi de ajuns să prezentăm tabloul relației comerciale între aur și argint dela 1870 incoace, spre a se vedea diferența între valoarea argintului în piață și între valoarea lui presupusă de legea noastră monetară, totuș nu credem de prisos, pentru o mai bună înțelegere a întregii cestiuni, să presintăm aici un tablou, cu începere chiar dela începutul secolului, din care se va vedea cum argintul de o sută de ani cu puțină variațiune mereu scade în preț, în valoarea lui de schimb.

Cifrele le-am cules din lucrările admise astăzi atât de bimetalisti cât și monometalisti în toate discuțiunile monetare ca având deplină autoritate, lucrările dd-lor Soetbeer, Seyd, O. Haupt, Laveleye și Bamberger, iar pentru anul din urmă din depeșile oficiale financiare.

În tot cursul *secolului trecut* relațiunea între aur și argint a fost cam 1 : 15 (Newton 1717).

La 1785 celebrul raport al Ministrului francez Calonne către Rege propune a se fixa relațiunea de 1 : 15 $\frac{1}{2}$ între aur și argint,¹⁾ care se adoptă în urmă și la 1803 ca bază a sistemului monetar francez, iar la 1865 de „Uniunea latină“ și la 1867 în prin-

¹⁾ Calonne propune raportul argintului față de aur cu 15 $\frac{1}{2}$, căci relațiunea sistemului monetar francez de atunci fiind 1 : 14 $\frac{235}{519}$, aurul mai ieftin prin urmare decât în țările vecine unde era 1 : 15, crede că din această cauză se exportează Louis-d'orii. Spre a împedica aceasta,

cipiu și de noi. Această relație presupune uncia de argint $60\frac{7}{8}$ pence.

La 1816 Anglia adoptă etalonul unic de aur și degradează argintul a servi numai ca să se facă moneta divisională din el.

Iată acum tabloul prețurilor argintului ca metal. Piața universală este Londra, de aceea prețul se fixează pe uncie și pence :

La anul 1815 se notează Uncia Standard Argint la Londra cu 64— pence.

"	1816	"	"	"	"	"	$59\frac{1}{4}$	"
"	1819	"	"	"	"	"	67—	"
"	1832	"	"	"	"	"	$59\frac{3}{4}$	"
"	1834	"	"	"	"	"	$59\frac{15}{16}$	"
"	1835	"	"	"	"	"	$59\frac{11}{16}$	"
"	1844	"	"	"	"	"	$59\frac{1}{2}$	"
"	1847	"	"	"	"	"	$59\frac{11}{16}$	"
"	1848	"	"	"	"	"	$59\frac{1}{2}$	"
"	1850	"	"	"	"	"	$60\frac{1}{16}$	"
"	1851	"	"	"	"	"	61	"
"	1853	"	"	"	"	"	$61\frac{1}{2}$	"
"	1854	"	"	"	"	"	$61\frac{1}{2}$	"
"	1857	"	"	"	"	"	$61\frac{3}{4}$	"
"	1861	"	"	"	"	"	$61\frac{3}{4}$	"
"	1862	"	"	"	"	"	$61\frac{3}{16}$	"
"	1865	"	"	"	"	"	$61\frac{1}{16}$	"
"	1868	"	"	"	"	"	$60\frac{1}{2}$	"
"	1869	"	"	"	"	"	$60\frac{1}{2}$	"

propune urcarea aurului chiar peste prețul din piață, propune 1 : $15\frac{1}{2}$. — Vezi E. de Laveleye. — «Der Grund der Werthschwankungen zwischen Gold und Silber» — «in Schriften des Deutschen Vereins für internationale Doppelwährung.» — Fasc. I. — pag. 14.

La anul 1870 se notează Uncia Standard Argint la Londra cu $60\frac{1}{2}$ pence.

"	1871	"	"	"	"	"	$60\frac{1}{2}$	"
"	1872	"	"	"	"	"	$60\frac{1}{2}$	"
"	1873	"	"	"	"	"	$59\frac{1}{4}$	"
"	1874	"	"	"	"	"	$58\frac{1}{4}$	"
"	1875	"	"	"	"	"	$56\frac{7}{8}$	"
"	1876	"	"	"	"	"	$52\frac{3}{4}$	¹⁾ "
"	1877	"	"	"	"	"	$54\frac{3}{4}$	"
"	1878	"	"	"	"	"	$52\frac{1}{2}$	"
"	1879	"	"	"	"	"	$51\frac{1}{4}$	"
"	1880	"	"	"	"	"	$52\frac{1}{4}$	"
"	1881	"	"	"	"	"	$51\frac{3}{4}$	"
"	1883	"	"	"	"	"	$50\frac{9}{16}$	"
"	1884	"	"	"	"	"	$49\frac{7}{8}$	"
"	1885	"	"	"	"	"	$46\frac{7}{8}$	"

Răsar îndată din această tabelă 4 epoce sau etape în scăderea argintului :

1° După terminarea războaielor napoleonice și până la anul 1850, argintul are un preț comercial sta-tornic de *pence 59 și o fracțiune*, ceva mai jos decât rela-țiunea franceză ($60\frac{7}{8}$ pence) ;

2° Dela 1850 și până la 1865, prețul comercial al argintului se ține cevaș urcat peste relațiunea fran-ceză. El notează *pence 61 și o fracțiune*. Causa este descoperirile celebrilor „Placers“ de aur din California²⁾ în anii 1847—48 al căror aur se revarsă în Europa cu începere dela 1849 ;

3° Dela 1866 până la 1872 argintul scade iarăș la

¹⁾ Intr'un moment de panică chiar 46 pence.—Laveleye «Wesen des Geldes» 1883, pagina 30.

²⁾ Emile de Laveleye, «Wesen des Geldes» cit., pag. 34.

pence 60 și o fracțiune. „Uniunea latină“, încheiată la Decembrie 1865, întinde relația franceză asupra unei populațiuni de peste 75 milioane oameni, cari cu toții recunosc argintului un raport de $1 : 15\frac{1}{2}$ față cu aurul, adică unciei de argint o valoare de *pence 60* $\frac{7}{8}$;

4° Dela 1873 incoace se începe însă o grabnică și enormă scădere. Statele Scandinave, Suedia, Norvegia și Danemarca adoptă etalonul unic de aur, cum îl are și Anglia dela începutul secolului. Germania adoptă etalonul de aur și începe la 1873 cu demonetizarea argintului său, aruncând mase enorme de argint ca marfă de desfăcut pe piață. La 1875 trec în fapt și Statele-Unite americane la etalonul de aur. „Uniunea latină“ mărginește la 1874 baterea monetei de argint reale, și la 1878 o suspendă cu desăvârșire. Urmarea tuturilor acestora este o adevărată *derută în prețul argintului*. El o rupe devale și nu se mai poate prevedea unde se va opri.

Acum începem însă noi a bate monetă reală de argint la 1879, și batem mereu până la 1884 încă. Raportul admis de noi este cel al „Uniunii latine“ adică uncia de argint $60\frac{7}{8}$ pence, și în piață uncia face 51, 50 și așa mai departe în jos — începem chiar *cu o diferență de 20%*.

În chip de comentariu la acest tablou și spre a se înțelege mai bine această *katavasis* a argintului în jumătatea a doua a secolului nostru, vom mai adăoga aci și cifrele producțiunii lui foarte sporite de două decenii incoace din minele americane, punându-le alături

cu cifrele producțiunii micșorate a aurului în acelaș timp.

Iată producțiunea după estimățiunea distinsului Director al monetăriei din Washigton, d. Burchard :

Anul	Aur kilograme	Argint kilograme
1845	1,500	—
1846—1847—	3,000	—
1848	15,000	—
1849	60,200	—
1850—1857—	684,800	—
1858	75,200	12,000
1859—1860—	144,400	6,000
1861—1870—	713,600	2,423,800
1871—1880—	612,600	8,592,500
1881—1883—	132,100	3,141,000 ¹⁾

Singură această producțiune sporită a argintului, față cu cea a aurului din minele americane, încă ar fi trebuit să aibă o influență apăsătoare asupra prețului comercial al argintului, oricare ar fi fost de altmătrelea stocul lui total în lume.

Noi credem că dela 1873 incoace i s'a dat chiar lovituri de moarte ca mijloc de circulație. Credem că toate opintirile ce se fac pentru a reabilita argintul în această funcțiune sunt și vor rămănea zadarnice.

Spre a invedera aceasta vom expune pe scurt procesul demonetizării lui în Imperiul German, vom

¹⁾ În tabloul reprodus de d. O. Haupt «Währungspolitik und Münzstatistik», Berlin 1884, pag. 159, intervine aici o eroare de tipar : 314,100 în loc de 3,141,000. — Eroarea se găsește ușor din evaluarea kilogramelor în franci cu 697,000,000 fr., socotind kilogramul cu 222 franci cum urmează textul.

arăta lupta zadarnică a așa numiților „Baroni de argint“ din America pentru Bland-bill și ce însemnează aceasta; în fine vom face o scurtă istorie a „Uniunii latine“ monetare; vom arăta ce însemnează astăzi cearta pentru „clauza de lichidare“, ceartă ce în aceste momente este în culmea ei; vom arăta asemenea cum fondul vrăjbei este convicțiunea ce au câștigat toate statele părtașe ale uniunii, că curentul universal fiind pentru etalonul de aur, fiecare dintre ele trebuie să se pregătească a scăpa cât mai cu bine la desfacerea uniunii, când fiecare va trebui să-și demonetizeze argintul cu efigia sa aflător în circulațiunea întregii uniuni.

IV.

În statele ce compun astăzi Imperiul German exista de secole singurul etalon de argint. Monetele de aur indigene și străine erau tarifate. Imediat după constituirea Imperiului German, ținându-se bună seamă de toate împrejurările de afară și din lăuntru, se proclamă prin legea monetară dela 4 Decembrie 1871 aurul de unic etalon al imperiului. Marca imperială se va perfecționa numai din aur.¹⁾

La 9 Iulie 1873 se promulgă a doua lege monetară prin care se desăvârșește trecerea fiecăruia din statele germane în particular la unicul etalon de aur. Se decre-

¹⁾ Se utilizează spre acest sfârșit și partea primită în aur din miliardele războiului. În Iulius-Thurm din Spandau, unde se păstrează tezaurul de războiu, sunt depuse circa 120 milioane în aur.

tează adică prin această lege că pe viitor fiecare din statele confederate nu vor mai bate decât mărci de aur: 1395 mărci dintr'un kilo fin; iar din argint nu se va mai bate decât moneta divisionară: 100 mărci dintr'un kilo fin și cu putere liberatoare numai până la 20 mărci. Inșă, in mod provisor și până să se confecționeze toată moneta de aur trebuitoare circulațiunii și până să se sfârșească operațiunea demonetizării argintului, se acordă, ca stare de tranziție, talerilor de argint un curs de 3 mărci. Această stare de tranziție s'a caracterizat foarte bine cu numele de „dublu etalon schiop.“

Consecuent cu principiul proclamat, „Banca imperială“ se silește a aduna o provisiune insemnată de monete reale și lingouri de aur spre a o ține la dispozițiunea publicului pentru scopuri de export și spre a impiedica prin aceasta ivirea unui agio cât de minimal. Paralel guvernul imperial incepte retragerea talerilor din circulație și vnzarea argintului, ca brut metal, cu cântarul, după prețurile comerciale ale zilei.

S'au vëndut astfel in cursul

Anului	pfunți argint	pence Uncia Standard
1873 . .	105,923	cu prețul de . 59 ⁵ / ₁₆
1874 . .	703,685	” 58 ³ / ₄
1875 . .	214,898	” 57 ¹ / ₄
1876 . .	1,211,759	” 52 ³ / ₈
1877 . .	2,868,095	” 54 ⁵ / ₁₆
1878 . .	1,622,696	” 52 ⁹ / ₁₆
1879 . .	377,774	” 50. —

Va să zică treptata scădere până la $9\frac{1}{4}$ pence de uncie, care reprezintă cam 16% , nu împiedică pe Germania de a desface mereu argintul său, și dacă facem socoteala pagubei ce n'a șovăit un singur moment a o lua asupra-și, urmând buna sa politică monetară, ajungem la cifra foarte însemnată de 96,481,136 mărci ¹⁾ sau 121,601,420 lei, diferența între prețurile realizate și între paritatea argintului $60\frac{7}{8}$ pence.

Oamenii de stat ai unei națiuni atât de mari și fruntașe în lume au trebuit să-și fi dat bine seama când au luat asupra imperiului această pagubă. Ei au adus această jertfă înțeleaptă și la timp spre a asigura în schimb Germaniei o circulațiune sănătoasă potrivită cu împrejurările și pentru care astăzi este invidiată. Mai târziu, când uncia de argint a căzut la 46 pence, jertfa ar fi trebuit să fie încă și mai mare și pe deasupra disagiul ar fi adus vătămări simțite întregii economii a națiunii. În acest moment încă mai sosesc depeși din Londra, anunțând o însemnată scurgere de aur spre Germania, în urma căreia Banca Angliei se vede silită a-și urca scontul său. Pe cât știam noi, vnzarea argintului era suspendată dela 1879 încoace.

Să vedem acum ce se petrecea în acelaș timp în America de Nord. *Statele-Unite* ale Americii de Nord desființează și ele la 1873 duplul etalon. Se decretează că numai aurul să fie primit în plăți pe

¹⁾ O Haupt. Währungspolitik, citat, pag. 30.

viitor iar argintul numai până la 5 dolari. Paralel însă se face o încercare cu așa numitul „Trade-Dollar“, o monetă specială destinată a funcționa în comerțul exterior mai ales în cel cu China și Japonia, unde să înlocuiască „Piastrul“ mexican, carele de mult circulează în acele părți. Această încercare însă nu reușește¹⁾ și la 1878 se oprește baterea trade-dollarilor ajunși până la suma de 35,958,360 dolari, iar la 1884 Congresul se vede silit a decide ca ei să fie retrași și guvernul să-i rescumpere al-pari cu dolari de aur.

Până la 1878 nu se mai bate pentru comerțul interior monetă reală de argint. La 28 Februarie 1878 însă se primește celebrul Bland-bill. Proprietarii de mine de argint reușesc dacă nu a reabilita din nou argintul în toată puterea lui, cel puțin a-l face să fie admis în parte ca mijloc de circulație. Bland-billul impune obligațiunea guvernului de a bate în fiecare lună cel puțin 2 milioane dolari și maximum 4 milioane dolari de argint în relațiunea de 1.16 sau uncia 59 pence. Aceasta ca stadiu de tranziție în speranța că agitația porceasă

¹⁾ Intre alte cauze care au zădărnicit încercarea cu trade-dollarii a fost și următoarea. Deși ei erau bătuți 420 grains a $\frac{900}{1000}$ fin, pe când piastrii mexicani au numai 416 grains și fineța $\frac{902}{1000}$, totuși fiindcă monetăriile mexicane au fost totdeauna neperfecte la afinare, piastri mexicani conțin fiecare ceva aur. Chinezii astuți știu aceasta și au preferit piastrii. — Comercianții de metale prețioase aleg între piastrii pe cei cu marca Guadalupe și Durango pentru că conțin până la 2% aur, iar cei confecționați la Guajuata și Oaxaca au chiar pe loc adesea unagio de 4% și mai mult.

cu multă stăruință din America va reuși a produce și în Europa un curent favorabil pentru argint, și că congresele internaționale monetare universale se vor converti la dublul etalon. Agitația americană însă n'a fost încoronată de succes. Nici Congresul internațional monetar din Paris dela 1878, nici cel din 1881, cu toate tessele presintate de insemnatul economist francez Cernuschi, nu adoptă dublul etalon internațional.¹⁾

Astfel Bland-billul are ca urmare numai o deteriorare a circulațiunii americane și de a produce iarăș și iarăș discuțiuni lungi și aprige lupte pentru desființarea lui.

Cu drept cuvânt zice unul din fruntașii partizani ai bimetalismului internațional, d. Ottomar Haupt: „Nu „incape indoială că procedarea unilaterală a Americi „în această privire a fost un *faux pas*, carele, conside- „rând ținuta ostilă a celorlalte state mari față cu me- „talul alb, ar fi trebuit să fie remediat curând, dacă „n'ar fi speranța până la acest ceas încă că în sfârșit to- „tuș se va injgheba încă o uniune internațională, și o „seamă de alte interese, care sunt în joc, reclamând „măntinerea Bland-billului. Că acest bill este o eroare „de felul cel mai rău ca politică monetară, că el păcă- „tuește într'un mod foarte grosolan contra primelor „principii fundamentale ale unei legislații monetare re- „gulate, este prea evident, pentru a mai fi nevoie „de a fi relevat aici indeosebi. Această situațiune gre-

¹⁾ Vezi Dr. H. Kleser «Geld u. Währung.» — Berlin 1881, pag. 36.

„șită se și recunoaște în țară chiar, aproape pretutindenea, și suspendarea bilului este în fapt numai o cestiune de timp. Anul acesta însă (1884) va trece încă din cauze de diferită natură, înainte de a fi suspendat spre a nu mai reinvia, dacă celelalte națiuni nu vor întinde mâna la o convenție internațională“.¹⁾

Deocamdată însă comerțul american respinge cu aversiune Bland-dollarii precum a respins și Trade-Dollarii și nu le rămâne alta decât să se refugieze în tezaurul statului spre a servi de acoperire bună-rea pentru „Greenbacks“, adică moneda-hârtie a statului.

Președintele republicii, acum ales, a pregătit și a presintat Congresului, pentru sesiunea ce se deschide, un proiect de lege având de obiect suspendarea Bland-bilului.

Și totuși Statele-Unite dispun astăzi de o circulație de aur destul de covârșitoare față cu cea de argint.

Erau în circulație :

	Dollari aur	Doll. argint
La 1875	180.000.000	20.000.000
„ 1879	315.000.000	126.000.000
„ 1882	567.000.000	212.000.000
„ finele lui 1884 . . .	619.000.000	247.000.000

Dar atât de înrădăcinată este convicțiunea la lumea financiară și comercială în Statele-Unite că numai banul de aur este astăzi ban adevărat, încât cu toate resorturile puternice de care dispun proprietarii de mine de argint, se poate prevedea neisbânda lor.

¹⁾ O. Haupt, Währungs politik cit. pag. 155.

Aruncarea pe piață a milioaneilor de pfunți argint demonetizat de către Germania coincidează cu o enormă producțiune a minelor de argint, și mai coincidează încă și cu restabilirea circulațiunii metalice in Statele-Unite ale Americii de Nord, prin care se produce o însemnată scurgere a aurului din Europa spre America, pe care d. Emile de Laveleye o calculează pentru anii 1879—80 cu 95 milioane dolari, iar pentru anii 1880 și 1881 cu 95 milioane dolari ¹⁾ sau peste 900 milioane franci numai in doi ani.

Cum ar fi mai putut să reziste argintul la atâtea împrejurări protivnice și să-și mai păstreze rangul de odinioară față cu aurul?

Neapărat că acest curent universal defavorabil metalului alb a trebuit să atingă și Uniunea latină. Vom expune pe scurt istoria acestei uniuni monetare. Ea are pentru noi încă deosebită însemnătate, pentrucă noi, deși nu facem parte din această ligă, am copiat sistemul ei și l-am aplicat chiar atunci când el de fapt începuse a fi părăsit de părtașii ligei.

Uniunea monetară latină se formează la 23 Decembrie 1865. — Belgia, Italia și Elveția adoptează sistemul monetar francez așa precum exista dela începutul secolului in Franța. In urmă la 1868 se primește și Grecia in Uniune.

Stipulațiunile esențiale ale convențiunii dela 1865

¹⁾ E. de Laveleye — Das Wesen des Geldes — Schriften des deutschen Vereins für internationale Doppelwährung — Fasc. 9 — pag. 20.

sunt: că se acordă tutulor monetelor de aur precum și celei de 5 franci de argint, ori de care stat al uniunii ar fi ele bătute, dreptul de-a fi primite reciproc la toate casieriile publice ale statelor uniunii și in orice cantitate intocmai ca cele naționale.

Cât privește moneda divisionară ea să fie primită in plăți numai până la suma de 100 franci, și statul a cărui efigie poartă, să fie obligat a o rambursă la prezentare cu monetă reală, fie de aur fie de 5 franci argint. Această din urmă obligațiune va continua încă 2 ani după expirarea terminului uniunii.

Propunerea făcută de Elveția și Italia, unde moneda-curantă franceză, avea de mai nainte curs legal, de-a se acorda monetei reale a fiecărui din statele aliate deplină putere liberatoare, forță de *legal tender*, in orice plăți in tot cuprinsul uniunii, intimpină resistență din partea Franței, zicându-se că este un suficient echivalent, dacă casieriile publice precum și băncile cele mari ale statelor o primesc ca și pe cea națională. Banca Franței se obligă la aceasta prin deosebit înscris.

Imediat după inființarea uniunii incep însă violările pe rënd de fiecare stat in parte. Italia la 1866 (resboiu) decretează cursul forțat al banilor săi de hârtie. Franța face la 1870 (resboiu) acelaș lucru pentru biletele băncii sale, și ce privește pe Grecia apoi aceasta dela intrarea sa in uniune și până astăzi numai un moment la 1884 a putut eși spre a recădea indată iarăș in nămolul banilor de hârtie.

Elveția se slujește mai ales de monetele statelor

celorlalte ale uniunii, însă la 1870 acordă curs unei monete străine de uniune, adică Sovereingului de aur englesc. Belgia comite o altă greșală din care se naște cearta clauzei de lichidare atât de acută astăzi și neresolvată încă.

Cu toate aceste Uniunea merge cam purtată de bogatele mijloace ale Franței și scăderea argintului pe piață nu produce până la 1878 vreo jenă mai simțitoare. Sunt 75 milioane de oameni în uniune, cari toți primesc argintul în raportul de $15\frac{1}{2}$ față cu aurul.

Dar vine anul 1873 cu inspăimântătoare scădere a argintului. Moneta italiană reală de argint fusese isgonită de cursul forțat al hârtiei și năvălește mereu în Franța. Spăriată de scăderea argintului, Banca Franței într'o bună dimineață închide ghișetele sale pentru moneda italiană. Monetăriile franceze și belgiane își trag și ele pe seamă și dacă nu închid îndată porțile lor de tot argintului prezentat spre monetagiu, le închid totuși pe jumătate. Incep a-i creă serioase dificultăți de rezistență.

Atunci Elveția, a cărei politică monetară era condusă de distinsul său economist Feer Herzog, și care delă început fusese partisană a etalonului unic de aur nebatând decât relativ puțină monetă de argint, propune și insistă a se aduna imediat toți părtașii Uniunii spre a aviza ce este de făcut față cu situațiunea periculoasă a argintului.

La Ianuarie 1874 încep deliberările la Paris. Rezultatul lor până la Martie este: că se oprește pentru viitor nelimitata batere a monetei reale de 5 franci

argint, și se fixează un maximum fiecăruia stat al uniunii peste care să nu poată trece sub niciun cuvânt.

În schimb Banca Franței își retrage interdictul său contra monetei nenaționale. Guvernele Franței și Belgiei iau scrisori din partea băncilor de stat prin care acestea se obligă — însă numai pe termen de un an — a primi monetele uniunii de ambe specii. Obligațiunea aceasta se reînnoește deatunci tot numai pe câte un an.

Subliniăm decisiunea dela 1874. Prin ea s'a schimbat chiar baza Uniunii latine. De unde mai înainte și dela înființare ea era bazată pe dublu etalon, acum argintul suferă o *capitis diminutio*, și numai aurul își păstrează rangul, numai el poate fi bătut monetă pentru oricine și în orice cantitate.

Prin această hotărîre s'a mai dat și din partea Uniunii o lovitură argintului. Prețul lui comercial scade și mai mult.

La 1878 se intrunesc din nou părtașii Uniunii și de astădată iau o hotărîre și mai gravă întru cât privește metalul alb.

Prin art. 9 al convenției din 5 noemvrie 1878 se declară că monetagiul bucăților de 5 franci este provisor suspendat. Sunt oprite toate statele uniunii de-a bate monetă reală de argint.

Ca urmare, uncia de argint în loc de pari $60 \frac{7}{8}$ ajunge media $52 \frac{1}{2}$ pence și într'un moment de panică chiar $46 \frac{3}{4}$ pence.

Dela 1878 și până astăzi Uniunea latină n'a mai bătut nicio singură monetă reală de argint și prin renoirea convenției din acest an (Noemvrie 1885) statele semnatare se popresc din nou reciproc de-a mai bate asemenea monetă până la expirarea convenției, fi-nele anului 1890.

Ce însemnează această suspendare definitivă de astădată? Însemnează nici mai mult nici mai puțin decât că duplul etalon pentru Uniune este desființat în fapt și că rămâne o ficțiune scrisă, că în realitate Uniunea latină a adoptat din acest moment etalonul unic de aur. Bucățile de 5 franci de argint aflătoare în circulația uniunii sunt devenite avisuri plătibile în monetă de aur, ele nu mai sunt bani în sens adevărat, nu mai pot sluji ca măsurători ai valorilor. Numai acest înțeles practic îl poate avea hotărîrea de sus-pensiune.

Așa se înțelege de toți oamenii competenți în materie. Așa o interpretează și d. L. Bamberger în stu-diul său ce tocmai a eșit de sub tipar: „*Die Schicksale des lateinischen Münzbundes*“ — Berlin 1885 — (Datat 20 noemvrie) — pag. 14.

„Deja dela introducerea restricțiunilor“, zice d. Bamberger, „și încă atunci când s'au pus mai întâi nu-„mai margini cantitative, dar mai mult încă decând „au întreprins desăvârșita poprire, se putea susține cu „cuvânt, că uniunea latină și-a schimbat caracterul „său dela început și că a devenit dintr'o ligă înteme-„iată pe vechiul dublu etalon o ligă bazată numai pe

„valuta de aur. Căci din sistemul baterii comune a am-
 „belor metale deopotrivă, care formase obiectul con-
 „vențiunilor din 1865, a devenit un sistem de batere co-
 „mună a aurului singur. Prin aceea că Statele Uniunii
 „s’au oprit reciproc de a mai bate *courant* de argint,
 „au pronunțat un decret legal de expulsare contra ar-
 „gintului, care decret împreună cu păstrarea sistemului
 „de batere comună liberă a aurului, cel puțin dela
 „1878 înainte, au făcut din teritoriul Uniunii în princi-
 „piu un teritoriu al valutei exclusive de aur, deși, pen-
 „trucă puterea a lipsit la aceasta, argintul bătut până
 „atunci n’a fost eliminat. Degradat a fost argintul
 „deja la 1874 când i s’a luat facultatea de a mai fi
 „bătut nelimitat, cu totul oprit a fost prin Interdictul
 „din 1878.“

La 1878 Uniunea nu se mai prelungește pe de-
 cenii ci numai pe 7 ani. Din discuțiunile urmate în
 sinul conferinței și din dările de seamă ale delegațiilor
 întorși pe acasă, reiese cum toți au simțit schimbarea
 situației și reiese vedita intenție a statelor unite de a
 se pregăti pentru etalonul unic de aur căutând a se
 scăpa de metalul alb cât mai cu bine.

La 26 Iulie 1884 Elveția declară formal: că nu
 consimte la o tacită renouire a uniunii ce are să ex-
 pire cu finele anului 1885. Prin această declarație Uni-
 unea este denunțată pentru toți cu finele anului 1885.

La 21 Octomvrie 1884 urma să se înceapă discu-
 tiunile pentru renouire. Desacordul însă este așa de

pronunțat încât nici nu se încearcă măcar o discuție. Ea se amână de pe o zi pe alta până la 20 Iulie anul curent, când abia se poate ține prima ședință.

Intre ședința a 6^a și a 7^a, după ce se prezintă așa-numita „clauză de lichidare“ delegații Belgiei părăsesc conferința. Se pare că prin acest fapt chiar reînnoirea Uniunii până la 1 Ianuarie 1891 este periclitată. Articolul 14 al proiectului de convenție reînnoită cuprinde clauza de lichidare și este formulat astfel :

„*Art. 14.* — En cas de dénonciation de la présente Convention, chacun des États contractants sera tenu de reprendre les pièces de 5 francs en argent qu'il aurait émises et qui se trouveraient en circulation ou dans les caisses publiques des autres États, à charge de payer à ces États une somme égale à la valeur nominale des espèces reprises, le tout dans les conditions déterminées par un arrangement spécial qui demeurera annexé à la présente Convention“.

Art. 1 al convenției adiționale mai prevede încă că în termen de un an după expirarea convenției „il sera procédé à l'échange respectif et au rapatriement des pièces de 5 francs en argent pouvant exister en quantités équivalentes dans les divers États“.

Înțelesul clauzei este următorul: 1° cât privește monetele de aur orice timbru ar avea, fie proprii fie străine, ele vor fi primite cu deplină și egală îndreptățire ca mijloc de plată la lichidățiune; 2° cât privește

monetele reale de argint (5 franci) ele vor trebui să fie primite în plată cu deplină valoare de către țara lor; 3° iar monetele de argint cu timbrul unui stat nu pot fi date în plată celuilalt.

Din contra, odată cu expirarea convențiunii ele reprezintă o creanță contra statului care le-a bătut, urmând a fi rambursate în monete de celelate două categorii sau cu trate și bilete plătibile în asemenea bani.

Belgia se crede asuprită prin această dispozițiune și întâmpină zicând că atunci când a bătut bucașile de argint a făcut-o în virtutea dublului etalon admis ca bază a Uniunii și a bătut liber oricui s'a prezentat la monetăriile sale cu argint. Statul și guvernul belgian n'a înțeles să ia asupra sa nicio răspundere de rambursare a unei monete ce era reală atunci, slujind circulațiunii în tot cuprinsul Uniunii și satisfăcând la trebuințele întregii Uniuni; că dacă astăzi o pagubă amenință, aceasta trebuiește împărțită pe toată Uniunea. Tractările se urmează și definitivă deslegare va mai fi precedată de inverșunate discuțiuni, fiind însemnate interese în joc.

Se împlinește astfel întocmai proorocia delegatului Norvegiei, d. Broch, la Congresul internațional monetar din 1881, convocat atunci după stăruințele Americii la Paris, spre a încerca formarea unei Uniuni universale bimetaliste.

De două ori trecuseră Americanii Oceanul¹⁾ spre

¹⁾ Alph. Alard. — La Crise. — Paris. — Guillaumin.

a indemnă Europa să scape argintul de deprecierea care'l amenința.

S'a ținut la 1878 și la 1881 Congrese internaționale, dar de amândouă dați fără rezultat. La Congresul din 1881 d. Broch distinsul financiar, fost ministru al Norvegiei, s'a rostit contra bimetalismului internațional și a zis următoarele cuvinte pe care astăzi le constatăm că s'au împlinit intocmai:

„Mai este încă un inconvenient cu foarte grele
 „consecuențe, care urmează din bimetalism și care s'a
 „uitat adesea a se releva, anume cestiunea lichidațiunii
 „în cazul de disolvare al unei Uniuni universale sau cel
 „puțin foarte întinse. Este evident că dacă vor fi ad-
 „mise ambele metale fără mărginire la batere în toate
 „monetăriile tuturilor statelor care formează Uniunea,
 „atunci lingouri de argint vor fi presintate cu preferință
 „sau chiar exclusiv numai la stabilimentele statelor ce-
 „lor mari. Căci numai acolo vor găsi proprietarii de lin-
 „gouri ateliere așa de perfecte și de mari, încât să-și
 „poată reprimi curând banii în formă de monetă, fără
 „a se lua recurs la bonuri de monetagiu și fără de a
 „perde procentele pe timpul cât ține operațiunea ba-
 „terii, care la argint reclamă un timp mai îndelungat.
 „Monetele însă așa confecționate poartă neapărat marca
 „sau efigia suveranului aceluia stat în care au fost bă-
 „tute, și tot atât de inevitabil va urma în virtutea
 „unei maxime de drept internațional pentru acele țări
 „obligațiunea de a rambursa monetele în cazul când

„Uniunea s'ar disolva. Ar urma dară de aci că la ex-
 „pirarea convențiunii, două sau trei state mari ar trebui
 „singure să reprimească masa enormă a argintului fost
 „până atunci in circulație dacă nu pe toată suprafața
 „pământului, totuși într'o însemnată parte a lumii civi-
 „lisate. Ele ar trebui să sufere in urma acestei impreju-
 „rări o pagubă incalculabilă, care poate n'ar putea-o să
 „o suporte nici cele mai mari puteri financiare, și la
 „care in tot casul nu este permis statelor celor mici a
 „se expune.“

Causa vrăjbei de astăzi între părtașii uniunii la-
 tine; fondul discuțiilor amărite pentru clauza de lichidare
 este moneda de 5 franci argint, și întrebarea cum
 are să se urmeze cu aceasta la expirarea convenției, in
 deosebi cu acele bucăți care au fost bătute dela înfiin-
 țarea uniunii 1865 până la suspendarea baterii lor la 31
 Septemvrie 1878? Cine să poarte paguba rezultând din
 rescumpărarea lor cu monetă de aur? ¹⁾ Reiese din
 toate discuțiunile convingerea ce și-au format chiar păr-

¹⁾ Este vorba de următoarele sume :

Poartă efigia Franței . . .	626,830,860	Franci.
» » Belgiei . . .	350,497,720	»
» » Italiei . . .	339,057,820	»
» » Greciei . . .	15,462,866	»
iar a Elveției numai	7,678,000	»

Pentru Italia se mai adaogă încă 20 milioane din 1870, care însă
 nu sunt in discuție nefiind decât prefacerea unor monete vechi an-
 terioare.

tașii uniunii că o reabilitare a argintului nu se mai poate spera față cu curentul puternic universal protivnic bimetalismului. Chiar renoirea de acum a uniunii până la 1891 are aparența a fi cea din urmă și oarecum un *respiro*, reciproc acordat, spre a se pregăti fiecare dintre aliați pentru zioa definitivei desfaceri a uniunii.

Spre a inveda tendințele aliaților, ajunge să reproducem aci numai unele voci dintre cele mai acreditate și care au găsit cel mai mare răsnet, caracterisând in deajuns situația actuală a uniunii.

In cât privește *Franța* găsim in organul insemnat de specialitate „Journal des Economistes“ in numărul din urmă, Noemvrie 1885, pag. 309 următoarele:

„Noua convențiune monetară, destinată a inlocui actul dela 5 Noemvrie 1878, a fost semnată la 6 Noemvrie și a reconstituit uniunea intre Franța, Grecia, Italia și Elveția.

„Belgia, refusând a primi clauza de lichidațiune, in virtutea căreia guvernele contractante se consideră ca fiind obligate față cu publicul de a garanta valoarea bucăților de 5 franci bătute cu efigia lor și prin consecuență de a le schimba cu monetă de aur in rațiune de patru bucăți de 5 franci pentru o bucată de 20 franci la expirarea uniunii, — admitând că uniunea se desface — Belgia s'a retras din uniune.

„De sigur nu se poate pune la indoială onestitatea guvernului belgian. Dacă a refuzat a primi clauza

„de liquidatiune, aceasta a făcut'o pentru că crede cu
 „stăruință a nu fi responsabil de valoarea bucăților de
 „5 franci bătute cu a sa efigie.

„Așa ar fi fără indoială dacă monetagiul argin-
 „tului ar fi rămas liber și nelimitat. Inșă deoarece in
 „anul 1874 uniunea monetară, din care Belgia făcea
 „parte, a limitat și in urmă a suspendat baterea pie-
 „selor de 5 franci, această măsură a avut ca rezultat
 „de a schimba radical — fără știrea autorilor ei, conce-
 „dem — regimul monetar al uniunii și de a creă res-
 „ponsabilitatea la care guvernul belgian refuză astăzi
 „a primi partea sa.

„In adevăr, din momentul in care uniunea a li-
 „mitat monetagiul argintului, două fenomene s'au pro-
 „dus: 1) Regimul duplului etalon a incetat de a mai
 „exista; n'a mai rămas alt etalon decât etalonul de
 „aur; 2) Bucata de 5 franci a trecut din starea de
 „monedă reală, purtând întreaga sa valoare cu sine,
 „in starea de o monedă analogă, și oarecum la bilion,
 „cu alte cuvinte ea n'a mai conținut toată valoarea
 „sa in metal; ea a devenit in parte o monedă fidu-
 „ciară.

„Știm bine că guvernele care au limitat baterea
 „argintului, începând cu guvernul frances, s'au opintit
 „a declara că această măsură n'a schimbat absolut
 „nimica la regimul monetar existent, că duplul etalon
 „continua a subsista și că bucata de 5 franci rămănea
 „aceea ce era înainte de limitarea baterii ei.

„Inșă oricât de mare ar fi puterea guvernelor și

„a legislatorilor, nu este in puterea lor de a schimba
 „natura lucrurilor. Era obiceiul a zice in Anglia că par-
 „lamentul poate toate, afară de a schimba un bărbat
 „in femei. Ar putea fi adăugat și : afară de a prevedea
 „și de a stăpâni după pofta sa consecuențele naturale
 „ale actelor sale.

„Noi zicem că limitarea baterii argintului a avut
 „ca urmare — ori a voit-o ori nu guvernele uniunii —
 „a substitui la regimul duplului etalon regimul eta-
 „lonului unic de aur. In adevăr, sub regimul baterii
 „nelimitate, care era etalonul monetar al Franței?

„Era o bucată de 5 grame de argint $\frac{9}{10}$ fineța sau
 „echivalentul său in aur in raportul de $1 : 15\frac{1}{2}$ sau o gre-
 „utate de 0,32255 grame. Ce este astăzi acest etalon sub
 „regimul baterii limitate ? Este încă o greutate de aur
 „de 0,32255 grame și nu mai este o greutate de argint
 „de 5 grame $\frac{9}{10}$ fineța, căci 5 grame de argint nu
 „mai sunt echivalentul la 0,32255 grame de aur. Dacă
 „voiți să vă asigurați, luați patru bucăți de 5 franci
 „cântărind fiecare 25 grame de argint, topiți-le și schim-
 „bați metalul ce ele conțin contra aur. Veți prinde nu
 „20 franci, ci 16 franci cel mult. Suntem dară, voiască
 „sau nu legislatorii noștri, sub regimul etalonului unic
 „de aur. Nu mai există etalon de argint.

„In acelaș timp când ea suprima duplul etalon, limi-
 „tarea baterii avea și această altă consecuență natu-
 „rală și neînălăturabilă că făcea să treacă bucățile de
 „5 franci la starea de monetă de bilion, in parte reală,
 „in parte fiduciară, și creă prin o altă consecuență

„nu mai puțin naturală, în sarcina autorilor res-
 „ponsabili pentru această măsură, obligațiunea de a
 „garanta porțiunea de valoare fiduciară ce conține
 „acest bilion, cu totul intocmai cum o bancă este obli-
 „gată a garanta valoarea biletelor sale angajându-se a
 „le rembursa în monedă reală sub pedeapsă de a fi de-
 „clarată în stare de faliment. Deci urcându-se porțiunea
 „de moneda fiduciară ce conține bucățile de 5 franci suc-
 „cesiv, cu începere dela limitatea baterii dela 0 la
 „20 % aproape, nu stă în puterea unui guvern oare-
 „care de a o suprima. Tot ce poate face el — și aceasta
 „este ce face în acest moment guvernul belgian — este
 „de a refuza să recunoască această obligațiune — pe
 „care n'a prevăzut-o fără îndoială, pe care niciunul
 „din membri uniunii pare a n'o fi prevăzut, — dar
 „care nu mai puțin rezultă dintr'un act al acestui gu-
 „vern liber și responsabil de actele sale. Care va fi
 „consecvența acestui refus?

„Va fi aceea de a arunca asupra publicului con-
 „sumator de monede — și începând cu guvernul el în-
 „suși mare consumator al acestui articol — paguba cau-
 „sată prin deprecierea argintului.“

Cât privește pe *Belgia*, de altă parte ea deplânge
 amăgirea în care a căzut participând la uniunea latină
 cu baza dublului etalon.

În ședința Parlamentului belgian dela 11 August
 1885, d. Frère-Orban, deși capul opozițiunii, aprobă po-
 litica monetară urmată de guvernul țării sale și nu ezi-

tează de a se rosti astfel: „Niciuna din întrebările
 „ce se discută acum nu s'ar fi născut, dacă sistemul
 „uniunii nu s'ar basa pe o eroare: duplul etalon. Nu-
 „mai acesta este singur de vină la toate greutățile
 „care ne chinuesc de atâția ani.

„Cu o valută simplă am scăpa de toate acele mi-
 „zerii și toate pagubele care se nasc pentru stat și pen-
 „tru particulari spre mai marele folos al comerciato-
 „rilor de metale precioase. Eu voi să fac abstracțiune
 „de orice teorii și să mă provoc numai la fapte. In-
 „dreptați-vă privirile către Anglia, ea are numai un sin-
 „gur etalon, și niciodată sub niciunele împrejurări, in-
 „timpul atât de îndelungat cât au trecut dela adop-
 „tarea acestui sistem, nu și-au făcut griji din aceea
 „că aurul a fost imbelșugat sau mai rar. Niciodată n'a
 „suferit asemenea jieniri ca cele prin care am trecut
 „noi. Imperiul german a adoptat de câțiva ani etalonul
 „unic de aur. Se găsește foarte bine cu el și nu pare
 „dispus a-l părăsi. Statele Scandinave au primit asemenea
 „valuta de aur, și se felicită zilnic pentru uniunea mo-
 „netară insghebată pe această bază. Noi avem nen-
 „rocirea de a poseda duplul etalon și acuma trebuiește
 „să-i suferim urmările.“

Iar cât privește pe *Italia* cuvintele ce se rostesc
 acum acolo contra uniunii sunt și mai grele. „Uniu-
 „nea latină (scrie d. De Johannis) ne arată astăzi un ta-
 „blou puțin îmbucurător; aliații mai păstrează alianța
 „lor numai cu scopul de-a câștiga vreme pentruca să

„descarce unul asupra celuilalt fatalele consecuențe ale
 „uniunii însăși. Nu mai există niciun fel de solidari-
 „tate, niciun drept, nicio discuție; numele și lucrurile
 „se restorn cu capul în jos, și sub pretextul dragostei
 „frățești și al complesenței curtenitoare, numește Franța
 „drept aceea ce este numai frica de-a perde 80 milioane,
 „numește Italia echitate internațională nevoia de-a su-
 „feri acea lege a celui mai tare, pe care la anul 1875
 „a respins-o supărată, iar Belgia apelează la solidarita-
 „tea și fraternitatea aliaților pentru ca ei să primească
 „asupra lor o parte din paguba la care ei voiesc s'o
 „osăndească, iar apelul Belgiei se declară o teorie ciudată
 „și rezistența sa drept o faptă asemănată cu falsifica-
 „rea de monete.“ ¹⁾

Am putea să mai complectăm încă tabloul discor-
 diei ce ne infățișează astăzi Uniunea latină, atât de
 mult lăudată odinioară.

Pentru scopul nostru însă credem a fi deajuns
 această schiță compusă din câteva linii destul de carac-
 teristice spre a ne da o icoană despre situația actuală
 a Uniunii și despre vederile ce predominesc la păr-
 tașii ei.

Vom adăoga aici numai câteva cuvinte încă despre
 politica monetară a *Angliei*. Este invederat dela sine și
 nu are nevoie de-a mai fi demonstrat că, oricât de puter-

¹⁾ L'Insuccesso della Conferenza Monetaria, Firenze 1885, pag. 9—
 Bamberger — cit. pag. 119.

nice rațiuni teoretice s'ar invoca în favorul bimetalismului internațional, cestiunea *courantului* universal nu poate fi deslegată fără participarea hotăritoare a Angliei, astăzi primul centru comercial al lumii întregi.

Marea Britanie are încă dela 1816 singurul etalon de aur. În posesiunile sale Indice există însă etalonul de argint (Rupees). Natural că pe câtă vreme exista în Uniunea latină baterea liberă a ambelor metale, Uniunea și indeosebi Franța servea, cum se exprimă d. Henry Hucks Gibbs, distinsul Director al Băncii Angliei în scrierea sa asupra „Duplului etalon“¹⁾ drept un „Clearing-house“, o zarafie unde la trebuință se preface argintul din Împărăția Indiilor în aur, spre a trece astfel Canalul Mănecei. Oricare pensionar, fost slujbaş în Indii, oricare rentier sau proprietar în India și viețuitor în Bătrâna-Anglie, oricare bancher, comerciant sau fabricant care lucrează cu Indiile, putea să prezinte argintul său la Monetăriile Uniunii latine și să-l preschimbe al pari cu monetă de aur.

Cu totul alta însă devine situația tuturilor acestora îndată ce Uniunea latină suspendează baterea monetei reale de argint. Chiar Guvernul Indiilor se vede silit a înscrie în bugetul său milioane pentru plată de agio, și toate tranzacțiile între Anglia și Indii devin nesigure prin intervenția diferență între metale la plăți. Re-

¹⁾ Edițiunea germană aprobată de autor — 1883 — în «Schriften des deutschen Vereins für internationale Doppelwährung» — Fasc. 10 — pag. 37.

pedea scădere a unciei de argint la Londra produce o agitație ușor explicabilă. Camerele de comerț și insemnați scriitori, ca d-nii Giffen, Göschen, Patterson, Rogers și alții ¹⁾, încep a pleda pentru bimetalismul internațional atribuind criza și chiar scăderea prețurilor numai etalonului de aur. Se inființează o puternică societate de agitație, „International Monetary Standard Association“. Aceasta organizează la 8 Martie 1882 un meeting în Mansion house, sub președința însuși a Lord-Majorului. Firele se întind și pe Continent (Congresul bimetalist din Colonia, 1882) dar caracteristic englezește țelul agitației este mai ales de-a îndupleca *pe ceilalți* să reabiliteze argintul.²⁾

Ce face însă Guvernul Angliei față cu această mișcare? El stă liniștit și păstrează bunul etalon ce-l are. La Conferințele internaționale monetare ținute la Paris, delegații oficiali ai Angliei rămân monometaliști. —

¹⁾ Vezi discursul d-lui de Kardorff în Parlamentul german, 6 martie 1885.

²⁾ Dr. Kläser, Währungs u. Wirtschaftspolitik — Cöln 1885 — pag. 69: «Anglia este o țară cu singur etalon de aur, însă este creditor (sunt economiști cari întrebuițează numele «Sugătorul») Indiei. Acest imperiu are valuta de argint, și O. Haupt evaluează volumul ei, la 2000 milioane Rupii. Aceste au astăzi o valoare de 3000 — 3200 milioane mărci sau 150—160 milioane funți sterlingi. Dacă noi (Germanii) prin intrarea noastră într'o uniune cu dublu etalon am ridica argintul iarăși la raportul seu cel vechiu, atunci acele Rupii vor valora în loc de 150—160 milioane întregi 200 milioane funți sterlingi. Veniturile Englezilor din India s'ar urca prin urmare cu 15 - 20 procente».

Insuși d. Henry Hucks Gibbs, care scrie și cuvintează pentru bimetalism, când participă oficial la Conferința din 1878 din Paris în calitate de delegat al țării sale, împreună cu d. Göschen, iscălește deopotrivă cu acesta raportul prin care considera *nerealisabil* bimetalismul universal. ¹⁾

Ținuta guvernului și a factorilor hotăritori din Anglia față cu bimetalismul nu se poate caracteriza mai bine de cum s'a făcut prin cuvintele următoare rostite de d. Heilgers în adunarea din Mansion-hause:

„Anul trecut Conferința din Paris n'a avut nici un rezultat. — Pentruce? Pentrucă Anglia nu s'a mișcat. Ea a profesat o platonicească înclinare pentru pețitorii săi partizani ai argintului, însă diadema sa de aur să nu care cumva să fie atinsă. Pețitorii fură îndreptați la Monetăria Indiilor spre a se parigorisi pentru supărarea primită.“

Evident că pe cât timp factorii hotăritori în politica monetară engleză vor rămănea pe lângă singurul etalon de aur — și sunt semne că nu se vor îndupleca a renunța vreodată la el, — pe atăta timp oricât de respectabile ar fi părerile și dorințele exprimate de partizanii bimetalismului în Anglia, ele nu au nicio influență asupra mersului lucrurilor din lume și precum

¹⁾ Vezi precuvântarea scrisă de d. Henry R. Greenfell, Guvernatorul Băncii Angliei, la scrierea citată a d-lui H. H. Gibbs.

am zis dela inceputul acestui studiu, aceea ce hotărăște soarta argintului este ce *au făcut* și ce *fac guvernele*, iar nu opiniile isolate ce s'au emis de teoreticieni. Chiar societatea de agitație in favoarea argintului pare să se fi convins de neputința reușitei sale și citim că in aceste momente a hotărît a se disolva.

V.

După ce am arătat cum cestiunea circulației este din firea sa mai mult o cestiune internațională decât națională; după ce am văzut cum statele cele mai mari și fruntașe astăzi in lume țin multă și minuțioasă seamă in conducerea politicei lor monetare de fluctuația comercială a metalelor din care își confecționează monetele lor naționale, și cum caută a se acomoda cât mai potrivit imprejurărilor și curentului universal; după ce am expus cauzele eare au provocat enorma depreciare a metalului alb mai ales dela 1873 incoace, după ce am văzut că însuși Uniunea latină, deși era basată pe bimetalism, a suspendat la 1874 in parte și la 1878 cu desăvârșire baterea monetei reale de argint, recunoscând acest metal impropriu astăzi de a mai sluji ca bun măsurător al valorilor, — să vedem acum ce politică monetară am urmat in acelaș timp noi Românii?

Inainte de 1867 nu aveam in România de mult timp nicio monetă a noastră națională. Circulația noastră se compunea din monete de aur și de argint austriace, rusești, francese, turcești și altele. Chiar bilionul era

străin. Toate monetele de care ne slujeam erau *tarifate* după o unitate imaginară „Leul vechiu“ și „Păraua“, care ele însuși nu aveau niciun reprezentant concret, sunător. Monetă fiduciară încă nu exista de loc.

Va să zică un anume etalon legal nu aveam în România. Leul putea să fie sau de aur sau să fie de argint, și sta în puterea vistieriei de a tarifa la cas de treburință oricare fel de monete străine potrivit cu prețul comercial al metalului din care era confecționată. Uneori puterea liberatoare sau achisitoare a unei anumite monete putea să difere chiar în comerț de tariful după care această monetă se primea la casierile publice. Unele specii de monete bucurându-se de o preferință în anumite localități din țară, precum de pildă în porturi, aveau acolo un curs mai urcat și diferit de cursul ce-l aveau în restul țării sau în tariful fiscalului.

O stare de lucruri, dacă voiți, barbară și care prezenta multe inconveniente, dar o stare care *nu permitea statornicirea unui agio* între monetele de un fel de metal față cu monetele confecționate din celălalt metal.

Neexistând un pari legal între amândouă metalele și neexistând monete naționale bătute din ambele metale cu putere de legal-tender, în transacțiile noastre se putea refuza oricare monetă bătută dintr'un metal considerat depreciat sau se putea accepta acea monetă cu un curs mai scăzut după împrejurările momentului.

Ca consecuență, după deschiderea liberii navigații pe Dunăre, ne alesesem, atât pentru transacțiile noastre

cu străinătatea cât și pentru cele din lăuntru, moneda cea mai preferită pe atunci în lume, „Napoleonul de aur“, și de aceea România se număra atunci între țările cu circulație de aur.

La 22 Aprilie 1867 se promulgă prima noastră lege monetară. Ea se numește „Lege pentru înființarea unui nou sistem monetar și pentru fabricarea monedelor naționale.“

Art. 1 al acestei legi declară că noi adoptăm „sistemul monetar decimal metric astfel precum există în Franța, Italia, Belgia și Elveția“, iar Art. 3 determină care anume vor fi monedele noastre naționale.

Ele vor fi :

a) În aur	În argint	c) În aramă
Piesa de 20 lei	Piesa de 2 lei	Piesa de 10 bani
„ de 10 lei	„ de 1 leu	„ de 5 bani
„ de 5 lei	„ de $\frac{1}{2}$ leu	„ de 1 ban

Monedele aceste se vor fabrica (art. 13) întocmai ca cele franceze, atât cu privire la titlu, greutate și dimensiuni cât și cu privire la toleranțe. Iar art. 9 al legii hotărăște că „se va fabrica și emite mai întâi „moneda de aramă de a căror circulație se simte „mai imediată necesitate. Monedele de argint și apoi de „aur se vor fabrica și pune în circulație îndată ce „mijloacele financiare vor permite“. Pentru început se va fabrica moneda de aramă în cătine de 4 milioane lei.

Niciun cuvânt despre o monedă de argint de 5 lei. —

Deși legea zice că se adoptă sistemul monetar

latin, totuș moneta de argint de 5 lei, această monetă caracteristică, care reprezintă cum zice d. O. Haupt „*legătura între simplul și duplul etalon*“¹⁾ nu figurează deloc între monetele noastre naționale prevăzute de legea din 1867, oarecum legea noastră constitutivă monetară. Nu se vorbește nici de titlu, nici de greutate, nici de dimensiile unei monete de argint de 5 lei. Din contra se prevede ca unica monetă de 5 lei să fie confecționată din aur. Cea mai mare monetă de argint va fi cea de 2 lei, și la aceasta se acordă un Seignioragiu mare, prin urmare această monetă este moneda *divisionară*, ea nu are pretenție a purta în sine valoare întreagă metalică, are titlu inferior și nu este o monetă reală.

Vorbind în limbajul monetar, după legea din 1867, România în fapt are singurul etalon de aur. Moneta națională reală este *numai cea de aur*.

Monetă de argint reală nu există până la 1879. Deaceia nici scăderea simțitoare a argintului ca metal în acest timp nu are nicio înruiere asupra pieței noastre. Circulația noastră internă se compune mai ales din monetele de aur latine. Monetă națională de aur nu avem bătută decât 100,000 lei la 1869. Argintul bătut la 1869 în sumă de 400,000 lei și între anul 1872-76 până la 25 milioane este simplă monetă divisonară, deaceia nu poate isgoni și înlocui în circulația noastră moneda străină de aur.

¹⁾ O. Haut—Währungs-Politik cit. pag. 144.

Acesta este caracterul primei epoce din istoria noastră monetară dela 1867 și până la 1879.

Incidentul cu rublele Rusești ¹⁾ din timpul războiului de independență 1877—78 și paguba ce am trebuit să suportăm prin tarifarea lor prea urcată la început și apoi prin scăderile răpezi, este un incident trecător. El nu atinge alcătuirea organică a circulației noastre naționale. Rana s'ar fi cicatrizat curând.

Vine însă *legea din 10 Aprilie 1879*, legea prin care se introduce în sistemul nostru monetar național o nouă monetă, care n'o aveam până atunci: *moneta reală de argint*. Cu acest fapt și cu înființarea Băncii noastre de scont și circulație imediat la 1880, fundată iarăș pe argint, se începe un *nou capitol al istoriei noastre monetare*, perioada de degrađație a circulației noastre.

¹⁾ Cu privire la istoria rublelor găsim la d. O Haupt «Münzstatistik» cit. următoarea notiță în Cap. Rusia pag. 127:

«In anul 1877 a ajuns baterea argintului cifra relativ mare de 7,884.005 ruble, care a fost încă întrecută cu o emisiune în anul 1878 de 8,918.010 ruble.— Este evident că la aceste bateri au fost în joc alți factori decât numai trebuința de argint pentru comerțul cu China, însă sunt greu de constatat. Se poate admite că în timpul războiului rusesc au fost expediate mari sume de ruble de argint spre România ca speculațiune, spre a fi transformate acolo cu încetul în monetă națională de argint, și pentrucă este vorba tocmai de anii 1877 și 1878 și pentrucă acest fel de bani mai în urmă, precum este cunoscut, n'a mai fost primiți în România, este aproape presupțiia în adevăr că această specie de bani a fost bătută expres pentru România, fiind acolo valorată cu mult prea sus».

Spre a invedera rolul și efectele ce au trebuit să la aibă moneda de 5 lei de argint, vom presenta aici mai întâi un tablou general arătând toate monetele de diferitele specii bătute de noi dela 1867 până astăzi, apoi vom pune alături sistemul monetar latin cu dispozițiile legilor noastre care au presadat la baterea monetelor românești, de unde se va invedera că moneda de 5 lei de argint introdusă la 1879 are caracterul unei *monete reale*. Ea este confecționată în alte condițiuni decât monetele de argint ce aveam până atunci, și prin urmare rolul ei în circulația noastră este cu totul altul. Ea înlocuește aurul.

România a bătut dela 1867 și până astăzi următoarele monete:

I. Moneta de aur de 20 lei:

La anul 1889—	100.000 lei
„ „ 1884—	3,700.000 „
	<hr/>
	3,800.000 lei.

II. Monetă de argint divisionară (2, 1 și 1/2 L.)

La anul 1869	—	400.000 lei
„ „ 1872—1877	—	25,000.000 „
„ „ 1881	—	4,600.000 „
„ „ 188(5)	—	500.000 „
	<hr/>	
		30,500.000 lei.

III. Bilion de aramă 10, 5 și 2 bani:

La anul 1867	—	4,000.000 lei
Deatunci până astăzi		
cam	—	2,000.000 „
		<hr/>
		6,000.000 lei.

IV. Moneta reală de argint 5 lei:

La anul 1879—80	—	20,000.000 lei
" " 1881	—	12,000.000 "
" " 1882—1884	—	15,700.000 "
		<u>47,700.000 lei ¹⁾</u>

Avem aşadară până la 1876 bătută monetă națională:

1. De aur 100.000 lei
2. De argint numai divisonară . 25.400,000 "
3. Bilion de aramă circa 4,000.000 "

Nu avem monetă de argint de 5 lei nici surogate fiduciare de monete.

Iată acum și sistemul latin monetar comparat cu al nostru :

A. Cât privește moneta de aur sistemul uniunii la 1865 intocmai ca și astăzi prescrie următoarele condițiuni:

Franci	TITLU		GREUTATE		Diametru
	Titlu curat	Toleranță exterioră și de cuprins	Dreaptă	Toleranță externe și intrinsecă	
100 fr.			grame		milimetri
50 "			32,258.06	} 1 1000.	35
20 "	900	1	16,129.03		28
10 "	1000.	1000.	6,451.61	} 2 1000.	21
5 "			3,225.86		19
			1,612.90	3 1000.	17

¹⁾ Datorim aceste note amabilității d-lui director general al Contabilității Statului.

Aproape identic este și sistemul nostru după legea din 1867.

Noi n'avem însă monete de aur mai mari de 20 lei, ci numai bucăți de 20 lei și mai mici. Art. 4 al legii din 22 Aprilie 1867 dictează că monetele noastre de aur (20, 10 și 5 lei) vor avea:

Titlu $\frac{9}{10}$, și aliagiu $\frac{1}{10}$,

Diametru intocmai ca cele latine,

Greutate dreaptă moneta de 20 lei aur 6. $\frac{452}{1000}$.

" " " " 10 " " 3. $\frac{226}{1000}$.

" " " " 5 " " 1. $\frac{613}{1000}$.

Toleranță însă să permite la toate $\frac{3}{1000}$ ¹⁾

¹⁾ Pentru această deosebire relativ mică de $\frac{1}{1000}$ la toleranța legală Carolii noștri de aur în comerțul internațional, afară de împrejurarea neparticipării noastre la vreo uniune monetară, au fost și sunt primiți ceva mai scăzuți decât napoleonul de aur.—Comerțul este foarte simțitor în această privire.—Banca Angliei este autorizată a desființa orice monedă englezească de aur care i s'ar prezenta la ghișetul său dacă este trasă sau tocită. Presentatorul o primește îndărăt tăiată în bucăți și prin urmare devenită brut metal. Atât de gelos este guvernul și comerțul englez a nu lăsa să circoleze un măsurător al valorilor care el însuș ar fi cătuș de puțin diminuat în valoarea lui intrinsecă.

B. Cât privește *moneta divisionară* sistemul monetar al uniunii latine prescrie :

La moneta	TITLU		GREUTATE		Diametru
	Titlu coprins adevărat	Toleranță	Greutate adevărat	Toleranță	
			Grame		Milimetri
2 Franci	$\frac{835}{1000}$	$\frac{3}{1000}$	10	} $\frac{5}{1000}$	27
1 Franc			5		23
$\frac{1}{2}$ Franc			$2\frac{50}{100}$		$\frac{7}{1000}$

Intocmai aceleași condițiuni se dictează pentru moneda divisionară prin art. 5 al legii noastre din 22 Aprilie 1867 :

„Monetele de argint cuprind titlul de 835 părți din mie argint find și 165 părți die mie aliagiu.

„Greutatea și dimensiunea lor este următoarea :

„Piesa de 2 lei, 10 grame, 27 milimetre diametru.

„Piesa de 1 leu, 5 grame, 23 milimetre diametru.

„Piesa de $\frac{1}{2}$ leu, $2\frac{1}{2}$ grame, 18 milimetre diametru.

„Toleranța titlului este de 3 miliame $\frac{3}{1000}$ în mai mult sau în mai puțin a titlului exact.

„Toleranța greutateii este pentru piesa 2 și de 1 leu de 5 miliame $\frac{5}{1000}$; iar pentru piesele de $\frac{1}{2}$ sau 50 bani de 7 miliame $\frac{7}{1000}$ în mai mult și în mai puțin a greutateii exacte.“

Aşa-dară sunt identice prescripțiunile legii noastre cu cele ale sistemului latin; ambele sisteme acordă un aliagiu enorm de $165/1000$ la acest fel de monete de argint. Ele sunt monete *inferioare* ca titlu și nu au pretenția a purta in sine plină valoare metalică.

Cu desăvârșire altele sunt însă condițiunile in care se confecționează moneta de 5 franci in sistemul latin precum și cea de 5 lei in sistemul nostru, monetă care noi incepem a o bate la 1879.

C. Sistemul latin dictează pentru moneta de 5 franci de argint:

T I T L U		G R E U T A T E		Diametru
Titlu drept	Toleranță	Greutate ade- vărată	Toleranță	
		Grame		Milimetri
$\frac{900}{1000}$	$2/1000$	25	$3/1000$	37

Intocmai și legea noastră din 8 Aprilie 1879 „*Legea pentru baterea monetelor de argint in bucăți de 5 lei*“, prescrie la art. 2: „Greutatea, titlul, diametrul și toleranța vor fi cele admise pentru asemenea monete in țările care au aderat la uniunea monetară latină și anume:

„Greutatea: 25 grame, toleranța $3/1000$; titlu $\frac{900}{1000}$ toleranță $2/1000$; diametru 38 milimetri.“

Va să zică acest fel de monetă de argint are titlu $9/10$ fin întocmai ca și cea de aur reală, pe când divisionara are titlu inferior $835/1000$ argint curat și 165 aliagiu. Prima deosebire esențială.

Moneta de 5 lei argint este monetă reală, și de aceea la confecționarea ei se cere o atențiune mai mare, se permite la titlu o toleranță numai de $2/1000$, pe când la divisionară se permite $3/1000$, iar la greutate se acordă o toleranță numai de $3/1000$ pe când la divisionară se permite $5/1000$ și chiar $7/1000$. — A doua deosebire.

Oamenii serioși și pricepuți în ale monetei, cari au alcătuit sistemul uniunii latine, când au zis că-l bazează pe „duplu etalon“ au și creat două monete egale la nominal, una de aur și alta de argint, care, ambele după pari legal, poartă fiecare în sine întreagă valoare ca metal. Moneta de 5 franci de argint, având 25 grame argint $9/10$ fin, reprezintă, dacă uncia valorează $60\frac{7}{8}$ pence, întocmai atât cât valorează aurul, 1.6129 grame ce-l poartă moneta de aur de 5 franci.¹⁾

Dar împrejurările au făcut în urmă ca cele 25 grame argint purtate de „Écu“ să numai valoreze în comerțul lumii cât valorează aurul purtat de moneta de aur de 5 lei, și de aci isvorește cearta pentru clauza de lichidare.

La 1879 când începem noi baterea monetei de 5 lei, ne mărginim a copia sistemul latin fără a ține

¹⁾ L. Bamberger — Schicksale des lateinischen Münzbundes cit. pag. 32.

seama că celebrul său raport de „Quinze et demi“ între aur și argint nu mai este adevărat, că uncia de argint nu mai face $60\frac{7}{8}$ pence, ci notează numai $51\frac{1}{4}$ pence. Emitem astfel o monedă reală de argint a cărei valoare nominală întrece cu aproape 20% valoarea ei reală, și care n'are nici măcar șrijinul de a fi primită de încredere într'un mare cerc de zeci de milioane de oameni.

E natural că moneda de aur, cu susceptibilitatea sa aristocratică, îndată începe a se retrage dela noi văzând pe concurența sa, mai moșică, de argint, că are mai multă trecere aici decât i s'ar cuveni.

Noi însă batem mereu monede de 5 lei de argint, și până la 1884 batem 47,700.000 lei.

În zadar am căutat o rațiune suficientă pentru ce s'a urmat la noi astfel. Nu făceam parte din nici o uniune monetară care să ne fi silit a înființa o asemenea monedă reală. Împrejurarea că se găseau în casele statului o seamă de ruble și că din reducerea lor la brut metal sau din vânzarea lor ar fi rezultat o pagubă pentru fisc nu poate fi invocată în mod serios, precum nici micul câștig ce realizează fiscul din bătărea oricărei monede.

Nu asemenea lăaturalnice motive pot determina politica monetară a unei țări și o reformă atât de radicală în sistemul ei monetar, cum este introducerea unei monede reale de un alt metal, care mai înainte nu exista. Chiar totalul rublelor aflătoare în casele publice nu era relativ prea mare. Art. 1 al. 2 din legea

dela 8 Aprilie 1879, ne indică că nu erau mai mult de 20 milioane lei*). In fața situațiunii metalelor la 1879 ele trebuiau prefăcute sau in aur, sau, dacă loc era in circulația noastră internă, in monetă simplă divisionară. Vedem că in urmă încă s'a mai fabricat monetă divisionară.

Noi credem și susținem că introducerea monetei reale de argint la 1879 constituie o mare greșală in politică noastră monetară față cu curentul universal destul de pronunțat atunci contra bimetalismului.

Dar nu e de ajuns atăta. La 1880 Aprilie 11 înființăm și Banca națională de scont și circulație, care incepe a funcționa la 1 Decembrie 1880. Biletele ce ea emite sunt fundate tot pe metalul depreciat, tot pe argint.

Art. 14 al legii ei constitutive este astfel formulat:

„Biletele vor fi plătite la presentare la biuroul „băncii, in aur sau in monetă națională de argint.“

Va să zică „Reserva metalică“ prevăzută de art. 12 al legii „de o treime din suma biletelor emise“ se permite să consiste chiar și exclusiv numai din argint.

Ce insemnează aceasta?

*) Legea din 8 Aprilie 1879, art. 1: «Guvernul este autorizat ca bate monedă de argint de 5 lei până la suma de 20.000.000.

«Această monedă se va fabrica toată din rublele ce se află astăzi in Casa tesaurului public și la Casa de depuneri și consemnațiuni precum și din rublele care vor mai intra la aceste case cu cursul lor actual, până la concurența sumei de lei 20.000.000.»

Insemnează că Banca noastră națională poate *spori cu încă de două ori atâta* argintul aflător în circulația României.

Și în adevăr în scurt timp, abia 2 ani, Banca și ajunge la o emisiune de bilete de peste 100,000,000. Ele tot argint sunt, și aceasta într'o epocă când argintul e ajuns la o depreciare ne mai pomenită.

Raportul consiliului de administrație și al cenzorilor dela 21 Fevruarie 1882 acasă pentru ziua de 31 Decemvrie 1881 o emisiune de bilete de 69,889,530 lei asupra unui numerar de 21,336,342 lei (de astă dată încă aur și argint, nearătându-se cât din fiecare specie).

Raportul dela 20 Fevruarie 1883 arată pentru 31 Decemvrie 1882 o emisiune deja de 96,968.310 lei asupra unui numerar (âncă de aur și argint) 23,838,163 lei.

Raportul dela 19 Fevruarie 1884, arată pentru 31 Decemvrie 1883 o emisiune de 104,854,230 lei asupra unui numerar (de astă dată și de aci înainte numai e vorba de aur) de 34,519,945 lei.

Raportul dela 17 Fevruarie 1885 arată pentru 31 Decemvrie 1884 o emisiune de 103,516.230 lei asupra unui numerar de 33,981,886 lei.

În fine din situațiunea sumară săptămânală ultimă ce o avem înaintea noastră, vedem pentru 23 Noemvrie 1885 o circulațiune de bilete de 100,817,000 față cu un numerar metalic de 33,798,000 lei.

Așa fiind, ne găsim ca rezultat al politicei noastre monetare în acest *al doilea period dela 1879/80 încoace*

până astăzi la sfârșitul anului 1885 cu următoarea circulație:

Avem moneta națională reală de argint	47,700,000 lei
divisionară de argint	30,500,000 „
Total . . .	<u>78,200,000 lei</u>

Din aceasta se găsește în tesaurul Băncii Naționale cam 33 milioane și prin urmare în circulație la public cam 45 milioane argint.

Pe lângă aceasta mai circulează bilete ale Băncii circa 100 milioane. Fac 145,000,000 bani de argint la public.

Față cu aceștia avem bani de aur un volum apreciat de d. O Haupt abia de 30 milioane*).

O astfel de alcătuire a circulației unei țeri, 145 milioane argint față cu 30 milioane aur, este de ajuns în condițiunile cele mai prospere de producțiune spre a produce un agio.

Și să nu se uite un lucru.

Noi pretindem a avea dublul etalon, dar corectivul esențial al acestui sistem monetar este ca ambele metale să fie primite cu echivalență și în raportul lor legal într'un cerc cât se poate de mare de populațiune și daraveri, ca astfel prin lățimea basinului să se mi-

*) O Haupt Münzstatistik cit. pag. 124, nota 2. Noi credem că această apreciere pentru anul 1884 pe care d. O. Haupt o ține în parte dela un economist—nouă necunoscut—cu numele Focșaneanu, impiecat al Băncii Naționale, încă este prea benevolă. Noi credem că stokul de monete de aur în piețele noastre astăzi este și mai mic și conchidem aceasta din greutățile ce intimpină lichidările lunare ale operațiunilor de bursă incheiate pe aur.

tigeze undele provocate de evenimente hotăritoare asupra prețului metalelor.

Noi n'am intrat sau n'am fost primiți într'o mare uniune monetară, prin urmare banii noștri naționali se mișcă într'un cerc foarte îngust dela Vărciorova până la Galați și dela Mihăileni până la Dunăre. Dincolo ei n'au curs bazat pe vreo lege sau convenție. Prea puțină din moneda noastră divisionară a trecut in Orient și este tolerată acolo in mod precar. In vecina Bulgarie argintul nostru este chiar lovit de interdict de 2 ani incoace. Biletele băncii noastre fiind fondate pe argint de asemenea nu pot trece hotarul cu alt caracter decât de polițe de argint, și comerțul internațional astăzi se face exclusiv pe aur chiar și între țările cu valută de argint sau de hârtie.

Prin urmare toată circulația noastră de 145 milioane argint apasă cu toată greutatea sa și cu toate urmările sale numai asupra pieței noastre naționale interne.

Urmarea este după legea Gresham că fiecare a patra monetă de 5 lei de argint, ce sare din teascul palatului dela Șosea, gonește un napoleon de aur din țară, și fiecare bilet de 20 lei, liberat la ghișeturile palatului din Strada Colței, gonește alt napoleon de aur din circulația noastră internă.

Cu sau fără știrea noastră, in urma greșalelor comise in politica noastră monetară de 5 ani incoace, suntem ajunși *in fapt astăzi la singurul etalon de argint.*

Duplul etalon a rămas înscris în lege, circulația noastră în realitate se compune din argint și din bilete ce reprezintă tot argint.

Spre a învedera aceasta și mai bine, vom prezenta aici un tablou al principalelor state din lume, care ca și noi au duplul etalon din sistem sau numai vremelnicește ca tranziție. Notăm numai moneda metalică, sunătoare. Prin comparare se va vedea că în circulația niciunei țări cu bimetalism, moneda de argint nu convârșește atât de mult ca la noi pe cea de aur, — afară poate de Grecia.

Anul 1884

În milioane de franci

	Moneta de aur	Moneta reală argint	Moneta divizionară
Franța	4,400.—	3,400.—	200.—
Belgia.	360.—	300.—	33.—
Grecia.	10.—	15.—	10.8
Italia	730.—	170.—	170.—
Elveția	70.—	40.—	18.—
Germania	2,080.—	560.—	545.—
Spania	680.—	380.—	176.—
Serbia.	10.—	1.—	2.6
Turcia	230.—	140.—	69.—
Statele-Unite Americ.	3,220.—	863.—	421.—
Japonia	525.—	275.—	?
Egiptul.	300.—	75.—	?)
România astăzi	30.— (?)	47.7	30.5

Să mai comparăm acum și politica pe care au urmat-o Băncile cu emisiune de bilete, înțelepțește con-

*) O Haupt Münzstatistik cit. pag. 172.

duse in statele cu circulație de două metale, și să ne mărginim intenționat numai la statele Uniunii latine.

Banca Franței a avut in pivnițele sale:

la a	1881	— aur	655 milioane	— argint	1161 milioane	franci
	1882	— „	964	— „	1091	„ „
	1883	— „	960	— „	1002	„ „

și de atunci incoace a mai luat încă o serie de măsuri restrictive spre a-și ingrădi stokul său de aur; nu-l liberează deloc pentru export, casierii statului sunt avisați a da cât mai puțin aur in plățile ce fac și a trimite aurul cu preferință Băncii, etc. etc.

Banca Belgiei ține cu incepere dela 1878 tesaurul compus $\frac{4}{5}$ aur și numai $\frac{1}{5}$ monetă de argint de 5 franci.

Elveția are de mult tendințe monometaliste. — Concordats-Banken aveau la sfârșitul anului 1883 o rezervă in total de 63 milioane, din care 40 milioane franci in aur și numai restul in argint față cu o totală emisiune de bilete de 118 milioane franci.

Grecia are o emisiune de bilete de 80 milioane franci, despre care n'am putut afla ce fundațiune au. Dar biletele aceste au curs forțat și prin urmare este indiferentă pentru moment fundațiunea lor.

Italia la 12 August 1883 a decretat — și i s'a făcut acușațiune pentru aceasta de părtașii uniunii — ca toate băncile de emisiune să fie obligate a avea rezerva lor compusă din $\frac{2}{3}$ in aur și numai $\frac{1}{3}$ in argint.

Comparată cu acestea, Banca noastră națională are dela început și exclusiv astăzi numai argint in pivnițele sale.

Resumăm dară și zicem: epoca aceasta a doua a istoriei noastre monetare dela 1879-80 incoace se caracterizează prin două mari greșeli. Una este introducerea monetei reale de argint in circulația noastră și sporirea neproporționată a tutului monetelor de argint, și a doua fundarea Băncii noastre naționale tot pe argint.

Iată isvorul agiului de care ne plângem astăzi.

Astfel se judecă starea actuală a circulației noastre și de către străini.

In debaterile Parlamentului Germaniei asupra cestiunii monetare in ședința din 6 Martie 1885¹⁾ distinsul și mult competentul deputat d. L. Bamberger, ne judecă astfel:

„România încă s'a încercat a introduce in practică duplul etalon și a se ralia la înțelegerea tacită „care domnește in toate statele europene și in America de a plăti cu aur. Inșă mijloacele de aur erau in „suficiente. In curënd acestea s'au scurs tocmai in „porția in care ele se dovedeau insuficiente, căci nimic „nu fuge mai grabnic decât o monetă care este apreciată mai bună decât altele care circulează alături cu „aceeași valoare nominală; și astfel ajunse foarte cu-

¹⁾ Schriften des Deutschen Vereins für internationale Doppelwährung. Heft II, pag. 47.

rënd aurul in România la agio, valuta a căzut in țară, creditul țării a fost sdruncinat.“

Tot așa se exprimă despre noi și d. Hans Kleser, unul din redactorii importantului ziar „Kölnische Zeitung“ :

„Astfel și in zilele noastre aurul românesc a emigrat îndată ce s'a fundat in București o fabrică de bilete numită „Banca națională“, care credea că poate să păstreze pentru biletele sale cursul aurului chiar și dacă acoperirea lor ar avea-o in argint. Țara odată cu valuta de aur, România, poartă astăzi un agio la aur de 19% și totuș fabrica de bilete n'a înmulțit circulațiunea nominală a banilor din țară măcar cu un franc. Și astfel este in toate țările cu valuta de hârtie.“¹⁾

VI.

Să căutăm acum a ne da seama de urmările ce isvoresc, mai ales pentru o țară mică și economiceste încă puțin dezvoltată, ca a noastră, dintr'o circulațiune națională neconformă cu vederile ce predominesc in comerțul internațional.

O țară mare, cu industrie dezvoltată și cu agri-

¹⁾ Hans Kleser — Währungs und Wirthschafts-politik. — Cöln. 1885, pag. 51.

cultură înaintată, cum este de ex. Austria, poate suporta mai ușor o valută degradată, pentru că în lăuntrul largilor sale hotare cele mai multe din trebuințele populației găsesc indestularea lor cu produse naționale. Cea mai însemnată parte a schimburilor zilnice pot fi mijlocite și cu ajutorul unui ban național mai mult sau mai puțin convențional și care ar fi refuzat de comerțul între națiuni. Neîndoielnic că efectele unei circulațiuni rău alcătuite vor fi simțite și aici; dar jicirile se vor resimți cu mult mai temperate.

Cu totul alta însă este starea unei țări mici și aproape exclusiv agricole, cum este a noastră. Noi suntem neasemnat mai atârători de comerțul internațional și mult mai expuși la inriuririle chiar a unor curente factice ce s'ar stabili în comerțul internațional. Noi suntem, și vom fi încă mult timp, avizați la un *insemnat import* chiar pentru dezvoltarea noastră, și suntem siliți a căuta debușuri pentru produsele noastre *in alte țări*. Atârăm dar neasemnat mai mult și mai direct de comerțul internațional.

Acesta însă a proclamat astăzi — cu sau fără voia noastră — singur aurul de mijlocitor al schimburilor dela un popor la altul. Tot ce cumpărăm noi, chiar și din țările cu etalon de argint sau cu bani de hârtie, cumpărăm astăzi numai și numai pe aur, precum și orice vindem pe aur ni se socotește.

Cu drept cuvânt zice d. H. Kleser ¹⁾: „Un stat

¹⁾ Dr. H. Kleser — Geld u. Währung — Berlin 1881, pag. 31.

„mic, care deși teoreticește are toată „suveranitatea“
 „lăudată in privirea banilor, este in realitate foarte
 „neputincios in privirea lor. El poate să bată moneta
 „proprie națională și să o falsifice după putință, însă
 „cât privește banul ca mijlocitor al schimburilor și ca
 „măsurător al valorii in comerțul cel mare, un stat
 „mic are mai puțină influență decât oricare bancher
 „mare, ba chiar mai puțină decât oricare neguțător
 „mare de vite. Să incerce odată Mecklenburg sau
 „Luxemburg să adopte un alt sistem monetar decât
 „celelalte țări: ele vor face curând experiența că nu
 „vor putea urni banii naționali nici măcar din casie-
 „riile statului. . . . Aurul a devenit de fapt *valuta eu-
 „ropeană*. La aceasta nu poate schimba nimic suvera-
 „nitatea nici chiar a unor state atât de puternice pre-
 „cum sunt Austria și Rusia. Aurul ar fi astăzi valuta
 „europeană chiar și atunci când încă nici un stat n'ar
 „fi adoptat-o prin lege.“

Așa fiind realitatea lucrurilor, să vedem acum ce urmări au trebuit să aibă la noi introducerea in circulația internă a unor specii de bani cari nu sunt recunoscuți buni de comerțul internațional.

Imediat au trebuit să înceapă a se stabili pe piețele noastre *pentru fiecare lucru importat două prețuri*: un preț mai mic in specia acea de bani cu care putem plăti și cumpăra in toată lumea, și un alt preț mai mare in acea specie de bani, cu care nu putem plăti

și cumpăra decât numai în țară la noi, — sau banul cu curs internațional a început a avea un agio față cu celălalt.

Deși scris era în lege că ambele feluri de bani aveau aceeași putere achizițoare și liberatoare, totuși fiecare gospodar, îndată ce a simțit că internaționalicește un ban este inferior a căutat a petrece în toate plățile sale banul inferior și a reține pe cât va putea banul crezut în lume superior. Și făcând toți cu toții astfel, banul inferior a devenit în curând cel mai obișnuit și mai *general măsurător* al valorilor la noi în toate daraverile din țară, iar în urmă *singurul* măsurător.

Urmarea a trebuit să fie o treptată *urcare a tuturilor prețurilor*. Și această urcare, neprovenind nici dintr'o mărire a volumului total al banilor buni aflători în țară, nici din cauză că s'ar fi sporit bogăția noastră națională, este o nenorocire economică.

Căci fiecare gospodar care produce ceva în această țară, și în prima linie agricultorul care produce pentru export, trebuind să plătească cu prețuri mai urcate o mare parte a lucrurilor de care are trebuință el și familia sa, precum și foarte multe din cheltuielile sale de producțiune (mașini, unelte, reproductori etc.) se vede silit a urca și el la rândul său prețul produselor sale, sau a perde în cas contră din capete.

Cât privește de altă parte pe comercianții-impurtatori nu credem că are nevoie de întinsă demonstra-

țiune că aceștia, indată ce un agio s'a ivit, vor fixa prețurile lor in bani naționali mai urcat, și nu numai in proporțiunea justificabilă, ci mai făcând încă o largă parte in calculele lor pentru un *joc aleatoriu* asupra sporirii eventuale a agiului până la plata acceptului, cu care ei au cumpărat marfa din străinătate.

Astfel aceste douë clase numeroase — factori foarte insemnați in economia noastră națională, — ajung la o urcare a prețurilor, de care serios privit ei nu profită, ci care, dimpotrivă poate, le reduce insuș debitul lor.

Dar aceste douë clase, fiindcă stau in imediată legătură cu comerțul internațional, sunt mai in poziție a se acomoda grabnic nouelor împrejurări.

Sunt însă alte clase de oameni și încă foarte numeroase la noi, ca și in orice altă țară, care nu pot face tot astfel.

Mai întâi sunt toți funcționarii publici, ofițerii, profesorii, preoții, pensionarii și impiegații particulari. Toți aceștia sunt avisați a trăi și a-și acoperi trebuințele lor și ale familiei lor dintr'o leafă fixă și pe care o primesc in moneta națională. La nominal apunamentele lor sunt aceleași ca și mai înainte, însă din cauza agiului ei trebuiesc să plătească astăzi de pildă un gheroc cu 50 lei in loc de 40 lei, cum il plăteau mai înainte, o pălărie cu 12 lei in loc de 10 lei, o carte cu 3 lei in loc de 2 lei și așa mai departe, fiindcă toate aceste lucruri se importă din afară, și vnzătorul adaogă agiul la prețul lor.

Prin urmare condițiunile de existență ale acestei numeroase clase de oameni la noi s'au îngustat cu 15—20%. Și de această diferență nu beneficiază *nici fiscul, nici industria noastră națională*. Căci este o eroare a crede că industria se poate întemeia într'o țară proteguită fiind de agio. Capitalurile trebuitoare la înființarea ei nu se pot angaja pe garanția zaraflicului între monete.

Apoi mai este o altă clasă de oameni al căror peculiu se compune în întregime în sau în parte din creanțe particulare, ipoteci, rente sau titluri de împrumuturi comunale și de Stat, constituite în bani naționali și pentru care ei după vreme au dat bani buni. Toți acești gospodari, cu un buget, Dumnezeu știe cum echilibrat! sunt siliți a constata astăzi că o cincime din renta și capitalul lor s'a *evaporat*.

Mai este încă o însemnată și prea numeroasă clasă de oameni a căror avere prin firea sa nu se poate acomoda răpede și cu ușurință unor noue împrejurări monetare. Înțelegem averea imobiliară. Prețul imobilelor se urcă din fire numai încet și greoiu, el nu se poate urca de pe o zi pe alta ca valorile negociabile la bursă. Nu stă în puterea Românului, care este astăzi silit să-și vândă casa sau moșioara, să adauge încă 20% la preț pentru agio, spre a-și putea apoi plasa capitalul realizat în titluri englezești sau germane. Nu stă în puterea lui de a-și arenda moșia sau a-și închiria casa la semestru cu 20% mai urcat.

Mai sunt și alte clase întregi de gospodari, cari deasemenea nu pot urca cum ar voi și imediat prețurile lor. Sunt producătorii de alimente, combustibil, etc., destinate numai consumului interior. Aceștia nu pot urca prețurile decât încet-încet. Și mult timp ei nu pot realiza decât prețuri *sub* nivelul adevărat al valorii produselor lor, când ele s'ar măsura cu dreptul măsurător internațional al lumii întregi. Toți aceștia primesc o parte a prețului produselor lor, fiindcă le debitează în țară, într'o ficțiune legală, pecând trebuințele lor, întrucât sunt avisate la import, trebuiesc plătite cu deplină valoare internațională.

Dar mai nenorocită din toate este pozițiunea clasei muncitorilor, a lucrătorului avisat la brațele sale și al cărui buget abia se echilibrează zilnic cu mare anevoință.

John Prince Smith, un cunoscător, ca puțini, al stratelor sociale și un adevărat iubitor al clasei muncitorilor, descrie astfel situația ce se crează acestora prin orice deteriorare a valutei naționale :

„Clasa muncitorilor este aceea care suferă mai „mult prin sdruncinarea raporturilor de prețuri; căci „prețul muncii este acel preț carele mai puțin poate „să se urce în cas de depreciare a mijlocului de plată. „— Dacă în urmarea unei depreciări a mijlocului de „plată, prețurile nominale ale principalelor obiecte de „nutrițiune și consumație s'au urcat cu o pătrime sau

„până la o treime, precum s'a și intemplat uneori,
 „atunci nu poate să urmeze și o urcare corespunzătoare a simbriei, pentru că capitalul productiv, prin
 „urmare căutarea muncii, nu s'a sporit corespunzător
 „— lucrătorii desarmați trebuiesc să vază tăindu-li-se
 „o bucată din amara lor pâine analogă cu agiul argintului
 „(era vorba atunci de agio la argint; astăzi la aur). Dacă se urcă prețul obiectelor trebuitoare muncitorului
 „numai cu 10 %, peste cât se urcă simbria lor, atunci aceasta este egal cu o lipsă de simbrie
 „pentru 5 săptămâni din an.

„Și câtă miserie se pricinuește prin aceasta vor
 „înțelege toți acei cari știu cât nespus de greu este
 „pentru muncitor de a-și acoperi, chiar în conjuncturi
 „favorabile, trebuințele sale indispensabile.“

Un exemplu dela noi și concret. Un muncitor cu zioa agonisește, astăzi ca și înainte de agio, 2 lei în monetă națională. O pereche de cisme — importate din nenorocire — le plătea mai înainte cu 10 lei egal 5 zile de muncă, iar astăzi trebuie să le plătească cu 12 lei egal 6 zile de muncă.

Astfel, tocmai cele mai numeroase clase și tocmai cele mai sărmene sunt atinse mai greu prin orice degradare a circulației naționale, și prin greșita alcătuire a ei sunt simțitor jicnite *toate* clasele unei țări, mai ales agricole, cum este a noastră.

Să vedem acum care e situația însuși a fiscului în asemenea stare. Toate veniturile înscrise în bugetul

statului se vor percepe numai in monetă națională inferioară. Dar statul nostru are o foarte însemnată datorie publică, stipulată expres in aur. La aceasta trebuie să servească o anuitate de peste 44 milioane franci in aur. Apoi statul nostru mai este și un *mare importator* de produse străine, pe care nu le poate găsi in țară. Furnituri și cumpărări cifrând cu milioane trebuie făcute in străinătate și prin urmare trebuie a fi plătite in monetă internațională — astăzi numai aurul.

Să nu mai vorbim de nenumăratele trebuinți de tot soiul pe care comunele,¹⁾ județele și alte servicii publice de binefacere, de cultură etc. trebuie și ele să le satisfacă prin import.

Să alcătuim numai un tablou, foarte moderat, de acele sume care in starea actuală se plătesc anual ca agio numai de principalele servicii centrale ale statului nostru.

Să facem două calcule, unul pe 15% adică sub agiul de astăzi, și altul pe 20% agio la care curând putem ajunge.

¹⁾ Singură comuna București trebuie să servească o anuitate de circa 2,000,000 in aur la datoria sa.

Statul trebuie să plătească numai ca agio so-

cotit cu

	15 %	20 %
1. La anuitățile datorii publice stipulate anume în aur care fac anual fr. 44,089,326 ¹⁾	Lei 6,633,398	— 8,817,865
2. Direcția căilor ferate plătește agio : a) Economatul la furnituri plătibile în aur de circa 4,000,000. b) Construcțiunile la material introdus circa		<u>2,000,000</u>
la o sumă de cel puțin 6,000,000 fr.	Lei 900,000	— 1,200,000
3. Direcția regiei tutunurilor și sării la marfa și materialul importat	" 150,000	— 200,000
4. Direcția timbrului și monetăriei, (material, mașini) cel puțin	" 15,000	— 20,000
5. Ministerul de externe (serviciul diplomatic circa 1 milion lei)	" 150,000	— 200,000
6. Ministerul de război (echipamente, munițiuni și fortificații) cel puțin	" 320,000	— 400,000
7. Ministerul cultelor și instrucțiunii publice (burse, subvenții, capele), Ministerul justiției și alte ministere cel puțin agio pe an	" 15,000	— 20,000
	<u>Fac Lei 8,183,398 — 10,857,865</u>	

¹⁾ Cifra acestor anuități o luăm din «Expunerea situații tesaurului public» la 30 Sept. a. c. 1885 și însemnăm aci numai acele datorii publice ce urmează a fi plătite în aur. D. ministru al financelor arată la pag. 31 pentru viitorul an bugetar următoarele anuități :

«Incheiând această expunere, reproducem aci tabela situației imprumuturilor noastre compunind *datoria publică* la finele anului financiar 1885—1886 :

Imprumuturi	Capital nominal garantat	Anuitatea pe 1886-87
«Stern Brothers	22,889,437 03	2,059,850 —
«Oppenheim.	31,610,500 —	3,048,100 —
«Calea ferată R. I. S.	51,535,640 —	3,685,173 —
« » Iași-Ungheni	3,770,215 —	228,657 24
«Renta perpetuă 5% 1875	44,600,000 —	2,230,000 —
«Obl. de stat 6% C. F. R.	237,500,000 —	14,678,450 —
«Renta amortisabilă 5%	250,948,500 —	14,058,996 50
«Obl. de stat 5% C. F. R.	47,948,000 —	4,100,100 —

Prin urmare totalul anuităților datoriei publice plătibile în aur este Franci 44,089,326.74

Aceste sume enorme statul nostru trebuiește să le acopere din resurse noue peste venitul său normal bugetar. El trebuiește să creeze noue impozite și in schimbul lor nu poate inființa *niciun nou serviciu*, nici poate aduce vreo ameliorare a actualelor servicii publice, ele nu sunt o *productivă alocare* pentru națiune. Aceste sume sleiesc pur și simplu puterea contribuitoare a țării fără a avea nicioaltă menire decât ca să fie aruncate in vasul fără fund al Danaidelor — agio.

VII.

Această stare de lucruri este destul de gravă și trebuiește să căutăm fără întârziere a o îndrepta. Căci continuând pe calea apucată, sau mai primind încă vreo lovitură dușmănească din afară, ajungem la o catastrofă economică și financiară.

Noi credem că încă mai este timp de a însănătoși circulațiunea noastră și vom indica pe scurt mijloacele ce noi credem că ne vor duce la țel.

Succesul lor va atërna neapërat in mare parte dela priceperea și dibăcia cu care vor fi aplicate.

Ele sunt de două ordine. Unele trebuieesc luate direct de Stat și celelalte privesc indeosebi Banca noastră națională.

Statul mai intăi trebuiește să declare *etalonul de aur* de unic etalon al său și imediat să *retragă din circulație toată moneta sa reală de argint*. Din cele 47,700,000 lei, bucăți de 5 lei de argint trebuiește să vëndă cel puțin jumătate ca brut metal, cu o pagubă

de 20%, substituind in locul lor circa 24 milioane monedă de aur in circulația țării.

Iar cealaltă jumătate de aproape 24 milioane trebuie să fie prefăcută in monedă divisionară, fie că s'ar bate in monedă măruntă de 2 lei și 1 leu, fie că s'ar lăsa in circulație așa precum este, însă s'ar declara monedă divisionară având *putere liberatoare numai până la suma de 50 sau 100 lei*. In realitate această monedă și așa nu este un ban real, valoarea ei intrinsecă ca metal nu represintă decât circa 4 lei astăzi.

Credem că pentru o țară cu populațiune rară, relativ săracă și mai ales agricolă, cum este a noastră, o circulațiune de monedă divisionară de $10\frac{1}{2}$ lei pe cap nu ar fi prea umflată și că este loc la noi pe lângă 30,500,000 lei monedă divisionară bătută până astăzi, încă pentru vreo 24.000.000 lei monedă divisionară, abstracție făcând de împrejurarea că forma monetei noastre mici de 2 lei și 1 leu o face capabilă a se introduce in parte și in circulația țărilor mai din răsărit, cum nu este capabilă a se introduce moneta de 5 lei.

Apoi Statul trebuie să plătească, iarăși imediat, întreaga sa datorie de circa 26,000,000 lei, pe care a contractat-o la cetățenii săi in forma *Biletelor ipotecare*, și să retragă din circulație biletele Băncii naționale emise ca echivalent. Să desființeze acele bilete ale Băncii și să redea circulației naționale *26 milioane lei in aur* in locu-le.

Este onest și leal ca Statul să plătească astăzi inapoi cetățenilor săi imprumulul forțat pe care la 1877 a fost silit de împrejurări a-l face la ei și pentru care

atunci promisese chiar o dobândă de 10⁰/₀ precum și restituirea capetelor după 4 ani.

Renta ce s'ar emite de către Stat spre stingerea acestei datorii către țară, se va răscumpăra și anula la rëndul ei in termine scurte prin vëndzarea treptată a acelor domenii care au fost afectate ca ipotecă pentru biletele ipotecare.

Indată ce statul prin această operațiune ar anula 26 milioane din biletele Băncei s'ar ameliora deja alcătuirea circulației noastre actuale in două priviri. Pe de o parte in locul biletelor Băncei ar intra in circulația țării 26 milioane lei in Caroli de aur, iar pe de altă parte totalul volumului biletelor Băncei ar fi redus dela 100 milioane lei la 74 milioane lei, cu aproape a patra parte. Ca măsură paralelă să se ridice imediat dreptul Băncei de a emite bilete de 20 lei. Volumul actual al acestei specii de bilete aflătoare in circulație este cam 30 milioane lei. Banca va fi autorizată a emite bilete numai dela 100 lei in sus, spre a vincula astfel in circulația internă Carolii de aur.

Prin aceste două măsuri Statul ar lua asupra-și următoarele sarcini :

1 ^o La vëndzarea celor 24 milioane lei monetă reală de argint, ca brut metal, el ar trebui să sufere o perdere de 4.800,000 lei sau cel mult	5,000,000 lei
2 ^o Spre a rescumpera Biletele ipotecare i-ar trebui alte.	26,000,000 lei
	<hr/>
	Fac total 31,000,000 lei

Spre a dispune imediat de 31 milioane lei efectiv, el ar fi silit a contracta un împrumut nou de rentă amortisabilă.

Acest împrumut ar fi :

cu o emisiune de 92⁰/₀, *in nominal* de 33,480,000 lei—
iar cu o emisiune de 90⁰/₀, *in nominal* de 34,100,000 lei—

In cazul cel d'intăi anuitatea cu 5⁰/₀ ar face lei 1,674,000, iar in cazul al doilea ea ar fi de lei 1.705,000.

Cu aceste cifre ar trebui să se impovăreze bugetul anual.

Puneți alături sumele ce fiscul trebuiește să le arunce astăzi in olocaustul agiului. Peste 8 milioane astăzi și mâine poate peste 10 milioane.

Iar cu sumele ce sacrifică astăzi fiscul pentruagio circulația țerii *nu* se sanează și datoria biletelor ipotecare rămâne datorie.

Cât privește *Banca națională* ea trebuiește să fie obligată a-și schimba fundațiunea. Biletele ce ea scoate să fie fondate *exclusiv pe aur*.

Primul pas spre ajungerea acestui scop va fi deja făcut prin reducerea volumului biletelor sale la 74 milioane. Acestora le ar corespunde de indată o fundațiune in aur compusă din cele 24 milioane in aur aduse de Stat și date Băncei in schimbul jumătății monetelor reale de argint care se găsesec astăzi in pivnițele Băncei. Banca națională ar pune acest aur in locul argintului și ar mai avea încă argint numai circa 9 milioane in monetă divisionară. Pe acest tesaur s'ar funda cele 74

milioane bilete aflătoare in circulație. Fundația statutară la 74 milioane ar fi 24.800,000 lei in aur.

Dar noi suntem intim convinși că o emisiune de 74 milioane lei bilete este încă prea mare față cu trebuințele adevărate ale actualei noastre stări de dezvoltare economică, și credem că 60 milioane este maximul lor volum justificabil.

Nu intră in cadrul acestei lucrări să facem o mai amănunțită expunere a principiilor după care trebuie să fie guvernată o Bancă de emisiune. Pe noi ne preocupă gestiunea Băncii noastre naționale numai intru atâta, intrucât Biletele sale in virtutea privilegiului Băncii fac parte din circulația noastră națională.

Și de aceea ne mărginim numai a indica foarte pe scurt rațiunile care ne fac pe noi a crede că o emisiune de 60 milioane lei Bilete ar fi indestulătoare, iar prisosul vătămător. Cei familiarizați cu materia vor înțelege pe deplin raționamentul nostru.

Prin firea sa chiar o Bancă inzestrată cu privilegiul emisiunii de Bilete nu poate acorda *Credit de capital*, ea poate acorda numai *Credit de plată*. Inlesnirea de capitaluri intră in căderea altor institute de credit. De aceea scadențele la o Bancă de emisiune trebuie să fie foarte scurte și dobânda este din principiu variabilă, forțând prin urcarea scontului repede reintrare a fondurilor.

Din rapoartele publicate de Banca noastră națională vedem însă că tocmai acele efecte care prin na-

tura lor sunt unicele proprii a constitui un bun portofoliu pentru o Bancă de emisiune, adică *Efectele comerciale*, in gestiunea Băncii noastre sunt covârșite de Scontul Efectelor Creditelor Agricole și de Lombard.

Găsim in ultimul raport pentru anul 1884, următoarele cifre:

1. Efecte comerciale scontate:

Sold din 1883.	7.267.769 Lei
Admise in cursul anului 1884.	34.181.562 „
Total	<u>41.449.332 Lei</u>

Sold la 1 Ianuarie 1885— 7.333.989 Lei.

2. Efecte scontate ale Creditelor agricole:

Sold din 1883.	3.340.321 Lei
Scontate in anul 1884	32.982.475 „
Total	<u>36.322.796 Lei</u>

Sold la 1 Ianuarie 1885— 8.444.798 Lei.

3. Lombardul:

Sold din 1883.	27.836.528 Lei
Imprumuturi in 1884	76.865.605 „
Total	<u>104.702.133 Lei</u>

Sold la 1 Ianuarie 1885 . 19.662.254 Lei. *)

*) Pe când lucrarea de față se afla sub teasc a apărut și Raportul pentru anul 1885. Din el rezultă că operațiunile Lombardului s'au redus puțin in cursul acestui an, dar s'a sporit încă și mai mult

Un astfel de portofoliu și o astfel de acoperire pentru Biletele emise, noi credem că periclitează circulația noastră națională, căci face atârnător banul, acest măsurător obștească al tuturilor valorilor și de care cu toții ne slujim, îl face atârnător de buna sau reaua administrațiune a Creditelor Agricole, de recolte și de prețurile lor, iar, prin lombard exagerat, chiar și de finanțarea diferitelor soiuri de efecte publice pe care Banca le-a lombardat.

Cât privește indeosebi Creditele agricole noi cre-

Scomptul Efectelor Creditelor Agricole, iar Efecte comerciale a fost Scomptate și mai puțin decât în anul premergător.

1. Efecte comerciale:

Sold din anul 1884	7.333.989 Lei
Admise în anul 1885	<u>30.652.051 ></u>
Total	37.983.040 Lei
Sold la 1 Ianuarie 1886. 5.519.233 Lei.	

2) Efecte scontate ale Creditelor agricole:

Sold din 1884	8.444.798 Lei
Scontate în anul 1885.	<u>46,989.057 ></u>
Total.	55.433.855 Lei
Sold la 1 Ianuarie 1886. 10.293.529 Lei.	

3. Lombard:

Sold din 1884	19.662.254 Lei
Imprumuturi în 1885	<u>51.063.445 ></u>
Total.	70.726.699 Lei
Sold la 1 Ianuarie 1886. Lei 16.402.118.	

dem că inglobarea acestora în gestiunea Băncii naționale constituie o greșală.

Lichidarea efectelor agricole este prin firea sa legată de anumite epoci ale anului. Agricultorul poate plăti numai când vinde recoltele sale și dacă va fi forțat se lichideze obligațiunea sa mai înainte va fi ruinat și el și creditorul său. Expedientul inventat ca o îndeplinire goală a formei, că adică, la termenul scurt prevăzut de statut, se primenește iarăși și iarăși obligațiunea scrisă până la epoca adevărată a plății reale, — nu schimbă întru nimica natura proprie a acestor efecte. Ele nu pot constitui un portofoliu destoinic pentru a baza pe el și a pune în circulație bani fiduciar.

Dar Creditele noastre agricole n'ar avea altfel capitaluri indestulătoare spre a alimenta agricultura noastră! Apoi sunt alte mijloace spre a le procura capital, o Bancă de emisiune n'are nici menirea nici permis nu-i este a înlesni capitaluri ce lipsesc — pentru simplul cuvânt că ea însăși nu le are.

Biletele ce emite o Bancă de circulație sunt *polițe* — *părțile* din acele polițe pe care ea le posedă în portofoliul său. Biletele ei însă sunt plătibile *a vista* și deaceia portofoliul pe care se bazează trebuiește să aibă scadențe scurte și să ofere putința unei grabnice realizări, cum n'o oferă polița unui agricultor.

Aceste adevăruri s'au câștigat pentru știință prin experiențe destul de scump plătite, și deaceia trebuiește să fim nu numai neîncredători, dar chiar să ne

ferim hotărît contra unor alcătuiți contrarie care ar pretinde că s'au inventat la noi in materie de credit public.

Noi credem că in materie de organizație a creditului public, in care noi suntem abia incepători, vom face mai bine dacă vom urma preceptele celor cu experiențe bogate și seculare. Jocul este prea primejdios.

Dacă Băncile fruntașe de emisiune ale țērilor mari refuză scontul efectelor agricole, să facem și noi deocamdată tot astfel și să desființăm Cartelul ce s'a stabilit intre Creditele noastre agricole și Banca noastră națională de circulație.

Cât privește Lombardul, deasemenea credem că Banca noastră națională a acordat acestui fel de operațiuni o prea mare intindere.

Și ne provocăm in această privire la Tabelele publicate de distinsul profesor al științelor de Stat la Universitatea din Berlin d. Adolf Wagner.¹⁾

Din aceste Tabele rezultă: că niciuna din Băncele de emisiune fruntașe astăzi, engleze, franceze și germane, nu acordă Lombardului o intindere mai mare decât până la $\frac{1}{3}$ sau $\frac{1}{4}$ față de scontul efectelor comerciale. Unele și cele mai bine guvernate fac Lombard încă și mai restrins.

Să urmăim iarăși deocamdată exemplul acestora și să oprim Banca noastră națională prin lege de a

¹⁾ «System der Zettelbankpolitik» — pap. 340.

emite bilete bazate pe Lombard in sumă mai mare decât proporția de o treime față cu scontul efectelor comerciale.

Impunând Băncii noastre naționale aceste două restricțiuni, ce se impun chiar prin firea bine înțeleasă a unei Bănci dotată cu privilegiul de emisiune, suntem convinși că cu 60 milioane lei bilete se va putea satisface tutulor trebuințelor adevărate și serioase in starea actuală a dezvoltării noastre economice.

Se face o eroare, credem noi, când in discuțiile privitoare la Banca națională se susține că prin o sporită emisiune de bilete se ieftinesc banii la noi și că aceasta ar fi un puternic stimulent pentru întreprinderi noue in țară.

Spre a inveda greșala acestui raționament întrebăm mai întâiu: unde și care anume sunt acele întreprinderi mari sau mici, la care au dat naștere și impuls emisiunea sumei de peste una sută milioane lei bilete de cinci ani incoace și care nu s'ar fi născut in această țară fără ajutorul biletelor emise?

Mai adăogăm apoi: întreprinderi noue și serioase intr'o țară nu se pot face decât numai cu ajutor de capitaluri noue, iar capitalul nu se formează altfel decât in lădița fiecărui gospodar ca rezultat al producțiunii sale mai mari decât consumația sa. Sporirea mijlocului de schimb, chiar cât de bun să fie el, nu poate mări cu trăinicie capitalul unei națiuni.

„If the wealth of a nation could be decupled by a proclamation“ zice economistul Petty, iar noi zicem:

dacă capitalurile unei națiuni ar putea fi inzecite prin tipărirea de bilete de bancă, „it were strange, that such proclamations have not long since been made by our „governors“, — ar fi straniu că n'am inzecit de mult capitalul națiunii noastre cu ajutorul artei tipografice.

Noi însă mai suntem convinși că în actuala noastră stare de dezvoltare cele mai însemnate puteri de producție sunt dirijate spre agricultură, și că prin urmare sporirea circulației, precum și înlesnirea creditului sănătos, nu poate conduce la o infinită sporire a activității noastre naționale cum este cu puțință într'o țară cu mare industrie și mare comerț; căci activitatea agriculturii în definitiv este cercuită. El dispune de o anumită suprafață de pământ, de un anumit soare, de anumite condițiuni climaterice și de anumite forțe productive; el nu poate însuși și înmii producția sa cum poate face aceasta fabricantul cu ajutorul creditului acordat și după conjuncturile zilei.

Iar la urma urmelor, în orice țară, într'o anumită măsură a dezvoltării ei, este trebuința numai de un anumit volum de circulație. Prisosul devine vătămător. — J. B. Say face următoarea comparație simplă și deosebit de convingătoare :

„Să presupunem un moment că comunicațiile interioare dintr'o țară și starea bogăției ar fi așa încât ar cere întrebuințarea statornică a o mie de trăsuri de tot felul; să presupunem că printr'un sistem comercial oarecare, s'ar ajunge a intro-

„duce in această țară mai multe trăsuri decât se strică
 „in fiecare an, așa încât după un an s'ar găsi una mie.
 „și cinci sute trăsuri in loc de o mie; nu este evident
 „că atunci se vor găsi cinci sute de trăsuri neintre-
 „buintate sub diferite șoproane și că proprietarii aces-
 „tor trăsuri, decât să lase să doarmă valoarea lor, vor
 „căuta mai bine a se desface de ele care de care mai
 „ieftin și că le vor trece in străinătate spre a trage
 „un mai bun folos?

„Aceste trăsuri sunt numerarul. Nu este trebu-
 „ință de el decât până la un punct anumit.“¹⁾

Conchidem dară și zicem: pentru adevăratele tre-
 buinți ale țării noastre astăzi o emisiune de bilete până
 la un maximum de 60 milioane lei este indestulătoare,
 pentru că la noi lipsesc încă astăzi acele mari indus-
 trii și acel mare comerț care are facultatea și tre-
 buința de a se putea întinde enorm de pe o zi pe alta
 și care să poată prezenta Băncii de emisiune un por-
 tofoliu bazat pe daraveri întinse peste tot globul.

Terminăm acest studiu prezentând in paralelă ac-
 tuala alcătuire a circulațiunii noastre naționale cu alcă-
 tuirea ei atunci când s'ar admite propunerile noastre.

Astăzi circulația noastră se compune :

1. Bilion	6.000.000	Lei
2. Monetă divisonară.	30.500.000	„
3. Monetă reală de argint	47.700.000	„

¹⁾ I. G. Courcelle-Seneuil — *Traité théorique et pratique des opérations de banque* Ed. VI. — Paris 1876 — pag. 199.

4. Aur național și străin după aprecierea noastră 20.000.000 Lei
 5. Bilete fundate pe argint 100.000.000 „

Prin urmare 178.200.000 Lei Bani de argint au în fața lor numai 20.000.000 Lei monetă de aur.

După propunerea noastră circulația noastră națională s'ar compune astfel :

1. Billion 6.000.000 Lei
 2. Moneta divisionară cam 54.000.000 „
 3. *Moneta reală de argint n'ar circula*
 4. Moneta reală de aur ar fi în circulație
 a) Străină și națională astăzi în ființă după aprecierea noastră. 20.000.000 Lei
 b) în locul Biletelor ipotecare s'ar fi introdus. . . 26.000.000 „
 c) în locul jumătății din suma monetei reale de argint încă 24.000.000 „
 Total 70.000.000 Lei
 5. Și Bilete ale Băncii naționale fundate pe aur, cărora ar corespunde o rezervă de 24 milioane în aur, ar fi în circulație. 60.000.000 „

Prin urmare am avea 54.000.000 Lei monetă de argint, numai divisionară, față cu : 130.000.000 Bani de aur.

Biletele emise de Banca națională, fondate fiind pe aur, ar fi primite in comerțul internațional și având un mai larg cerc in care ar circula s'ar presinta mai rar la ghișet spre a fi rambursate contra sunător.

*Circulația noastră credem că astfel ar fi însă-
toșată și Agiul ar dispărea.*

